

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กในการบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล พังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร
 - 1.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร
 - 1.2 ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร
 - 1.3 ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร
 - 1.4 กระบวนการพัฒนาบุคลากร
 - 1.5 วิธีการพัฒนาบุคลากร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 ปรัชญาของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.3 การจัดการศึกษาปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.4 การจัดประสบการณ์
 - 2.5 การบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร
3. แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
 - 3.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 3.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 3.3 หลักการบริหารงานวิชาการ
 - 3.4 กระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาปฐมวัย
 - 3.5 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
5. บริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลพังช้าง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร

1. ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเป็นภารกิจหลักขององค์กรและเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในองค์กร เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการกระทำที่มีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นการดำเนินงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย โดยมีนักวิชาการให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรเอาไว้หลายประการ ดังนี้

จิระประภา อัครชจร (2549, หน้า 10) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร คือ กระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความสามารถให้กับพนักงานในองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมพัฒนารูปแบบต่างๆ อีกทั้งใช้สภาพแวดล้อมหรือการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้พนักงานเกิดการพัฒนาตนเองและผู้อื่น

สง่า จ้องสาระ (2552, หน้า 12) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่หน่วยงานได้นำวิธีการต่างๆ มาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ ทักษะด้านต่างๆ เพื่อนำมาปฏิบัติงานในหน่วยงานให้ได้ผลตามที่หน่วยงานต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

พรนิภา จันทรมนตรี (2553, หน้า 18) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง ยุทธศาสตร์และกระบวนการต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานในภารกิจทั้งปวงของหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

อชิณี วงศ์ศรีทา (2553, หน้า 31) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีต่างๆ ที่ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรขององค์กรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

อารียา เมืองโคตร (2553, หน้า 35) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ครุมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการสอนและการทำงาน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีในการทำงาน รวมถึงการมีบุคลิกภาพ และคุณธรรมความเป็นครูที่ดีด้วย

จากความหมายของการพัฒนาบุคลากรที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถ ทักษะ มีเจตคติที่ดีต้องงานทำให้เกิดความชำนาญและเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

บุคลากรเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการดำเนินงานในองค์กรต่างๆ ทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น การพัฒนาบุคลากร จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าหน่วยงานหรือองค์กรจะมีแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานภายในองค์กรนั้นๆ และเพิ่มคุณภาพของบุคลากรตามภาวะเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

เกษร สุขจินดา (2550, หน้า 23) กล่าวว่า ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในองค์กรนั้นผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องตระหนักและระลึกเสมอว่า บุคคลเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด ดังนั้นในการพัฒนาส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดจะต้องคำนึงถึงปัจจัยชี้ขาดในการพัฒนา

ชุมพล ประเทพา (2553, หน้า 23) กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมืองทั้งนี้เพราะครูต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาบุคลากรในสังคมให้ความเจริญงอกงาม จนบุคคลเหล่านั้นสามารถใช้ความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาบ้านเมือง ดังนั้นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพมากที่สุด จึงเป็นงานที่นักวิชาการศึกษา หรือผู้บริหารการศึกษาจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา

เนตรชนก คนหาญ (2553, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญมาก หน่วยงานหรือองค์กรใดมีการพัฒนาบุคลากรไม่เพียงพอแต่จะทำให้หน่วยงาน หรือองค์กรมีประสิทธิภาพเท่านั้น ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งมีความต้องการแตกต่างกันตามความสนใจ ความถนัดของตนเอง ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับสภาวะ และความทันสมัยของเทคโนโลยี

สมชาย ไชยวงศ์ (2553, หน้า 26) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบุคลากรครูที่มีบทบาทความสำคัญของการศึกษาของชาติให้บรรลุ ตามจุดมุ่งหมาย จึงสมควรที่จะได้รับการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลดีทั้งในระดับบุคคล หน่วยงานหรือองค์กร และประเทศชาติต่อไป

วีระนุช พลแรงฤทธิ์ (2553, หน้า 18-19) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญเป็นอย่างมาก หน่วยงานหรือองค์กรใดมีการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอก็จะทำให้เกิดระบบงานที่ดีมีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนาบุคลากร นอกจากจะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ สภาวะและความทันสมัยของเทคโนโลยี

จากการศึกษาจากความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง องค์กรหรือหน่วยงานใดให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรและมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่งทั้งกับองค์กรทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ และบุคลากรได้รับการพัฒนาให้เกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติที่ดีต่อการทำงาน เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร

3. ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ เนื่องจากเมื่อคนได้รับก็จะทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพไปด้วย นอกจากความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีอีกหลายท่านได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

ปัญญา พรยา (2551, หน้า 13) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นนโยบายที่ทางมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อให้บุคลากรมีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วินิจฉัยта กงภูธร (2551, หน้า 10) กล่าวไว้ว่า ความมุ่งหมายการพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ทุกหน่วยงานได้ดำเนินการเพื่อมุ่งเสริมสร้างความรู้ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานแก่บุคลากร ทั้งบุคคลที่เพิ่งเข้ารับตำแหน่งและบุคลากรที่ทำงานอยู่เป็นประจำเพื่อให้หน่วยงานหรือองค์การบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

เนตรชนก คนหาญ (2553, หน้า 17) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะเจตคติ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติงานรวมทั้งปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิผลของผู้ปฏิบัติงาน อันจะนำสู่การพัฒนางานในหน้าที่ เป็นการเตรียมพนักงานและผู้บริหารให้ก้าวไปพร้อมกับความเจริญก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางของเทคโนโลยี

จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติที่ดีต่องานที่ปฏิบัติ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้การปฏิบัติงานในองค์การบรรลุวัตถุประสงค์ มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. กระบวนการพัฒนาบุคลากร

ได้มีผู้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาบุคลากรไว้หลายท่านซึ่งนำเสนอได้ ดังนี้
ปัญญา พรยา (2551, หน้า 19) ได้สรุป ขั้นตอนในการพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความจำเป็น การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนา การกำหนดรูปแบบของการพัฒนา การดำเนินงานพัฒนาและการประเมินผลดำเนินงาน

สมพิศ หวังทรัพย์ทวี (2552, หน้า 8) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องการให้บุคลากรดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากรดังกล่าว มีวิธีการหลายวิธีจะเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บุคลากร เช่น การฝึกอบรม การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน และการประชุมสัมมนา เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาบุคลากรนั้น องค์การจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา ก่อน โดยพิจารณาลักษณะของงานเป็นหลัก จึงจะจัดการพัฒนาบุคลากรในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาและต้องมีการประเมินติดตามผลการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาและต้องมีการประเมิน ติดตามผลการพัฒนา

อย่างสม่ำเสมอด้วย เพื่อรับทราบข้อบกพร่องในการพัฒนาเพื่อนำมาปรับปรุงในการจัดการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมในครั้งต่อไป

สมใจ พิมพ์ภา (2553, หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรต้องมีการประชุมชี้แจง มีการอบรมในปัญหาที่บุคลากรไม่เข้าใจ การศึกษาดูงาน การให้คำปรึกษา ตามกระบวนการที่วางไว้โดยมีการติดตามและประเมินผลจากการพัฒนาบุคลากรตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากรในแต่ละครั้ง เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จึงกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เช่น การฝึกอบรม การนิเทศงาน การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน และการประชุมสัมมนา เป็นต้น ซึ่งในกระบวนการพัฒนาบุคลากรต้องมีการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาขององค์กร เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในองค์กร

5. วิธีการพัฒนาบุคลากร

วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร ดังนั้นการเลือกใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม จะทำให้เกิดความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในการทำงาน และช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ไชยง วังคะฮาด (2547, หน้า 18-19) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการทำให้เกิดความงอกงามทั้งระบบ ต่อเนื่อง และมีระยะเวลาพอสมควร กิจกรรมที่จัดเตรียมขึ้นจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพิจารณาแล้วว่า วิธีการพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กด้านการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ วิธีการพัฒนาบุคลากรดังรายละเอียด ดังนี้

1. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยได้เชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญในการบริหารงานวิชาการมาอบรม ให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีความสามารถในการวางแผนงานวิชาการ การบริหารหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การผลิตสื่อและนวัตกรรม การจัดประสบการณ์เรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และการนิเทศภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การนิเทศภายใน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กด้านการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กเกิดความมั่นใจในการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ต่อไป

3. การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching Technique) กระบวนการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูผู้ดูแลเด็กให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการสำรวจข้อบกพร่องและจุดที่ต้องการพัฒนาซึ่งเป็นการแนะนำช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปรับปรุงงาน และเสริมสร้างขวัญกำลังใจของครูผู้ดูแลเด็ก

คำหามาณ คนไค (รัตนพล บุญคงที่, 2550, หน้า 12 อ้างอิงมาจากคำหามาณ คนไค, 2543, หน้า 118-130) ไคกล่าวถึง กิจกรรมในการพัฒนาครูโดยวิธีต่างๆ ดังนี้

1. เอาใจใส่ดูแลสุขภาพของตนเองอยู่เสมอ
2. เอาใจใส่ดูแลสุขภาพจิตของตนเองอยู่เสมอ
3. เอาใจใส่ดูแลและพัฒนาบุคลิกภาพอยู่เสมอ
4. อ่านหนังสือเป็นประจำ
5. ดูโทรทัศน์หรือฟังรายการวิทยุต่างๆ อย่างหลากหลาย
6. ฝึกการจดบันทึกให้เป็นนิสัย
7. ร่วมกิจกรรมประชุมสัมมนา
8. ศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยากร
9. ฝึกและใช้เทคโนโลยีต่างๆ
10. เชิญวิทยากรมาร่วมพัฒนา
11. ไปดูและศึกษาจากแหล่งงาน
12. จัดกิจกรรมประชุมสัมมนา
13. วิจัยในงานประจำ
14. จัดประชุมปฏิบัติการ
15. ฝึกประชุมกลุ่มร่วมคิด ร่วมทำ

16. ฝึกทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

17. ฝึกวิจารณ์และประเมินค่า

18. ฝึกสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

จันทราณี สงวนนาม (วินิจฉัยта กงภูธร, 2551, หน้า 12 อ้างอิงมาจาก
จันทราณี สงวนนาม, 2545, หน้า 1-14) ได้เสนอรูปแบบวิธีการพัฒนาบุคลากรไว้ 3 วิธี คือ

1. การพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษา (Education) เป็นวิธีการพัฒนา
ที่มุ่งเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ สติปัญญาต้องใช้เวลาและลงทุนสูง

2. การพัฒนาโดยการฝึกอบรม (Training) เพื่อเพิ่มพูนความรู้
ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญและมีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ ใช้ระยะเวลาสั้น จัดขึ้น
เพื่อแก้ไขปัญหาหรือความต้องการซึ่งมีรูปแบบอย่างหลากหลายวิธี เช่น การบรรยาย
การอภิปรายเป็นคณะ การระดมสมอง การใช้กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมุติ
เกมการบริการ การสัมมนา สถานการณ์จำลอง การสาธิต และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

3. การพัฒนาในงาน (Development in Career) เป็นการพัฒนา
บุคลากรในหน่วยงานโดยผู้บังคับบัญชา จะใช้กระบวนการในทางการบริหาร เพื่อให้มี
ความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ซึ่งมีรูปแบบอย่างหลากหลายวิธี เช่น
มอบหมายงาน การสอนงาน การเสนอแนะ การขยายปริมาณงาน การเพิ่มคุณภาพงาน
การเพิ่มความรับผิดชอบ การมอบอำนาจหน้าที่ การรักษาราชการแทน การหมุนเวียนงาน
การเลื่อนตำแหน่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า วิธีการในการพัฒนาบุคลากรนั้น
มีหลากหลายวิธีการควรเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับองค์กร ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้
ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานทำให้งานมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัย
ได้มุ่งเน้นที่จะพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล
พังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นบุคลากรในองค์กร ด้วยการประชุมเชิง
ปฏิบัติการ การนิเทศภายใน และการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching Technique)
ซึ่งเป็นเทคนิควิธีหนึ่งของการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะและ
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

1. ความหมายและความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 18 ที่ระบุให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 12) นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดตั้ง “สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย” ในปีพุทธศักราช 2542 ขึ้นพร้อมทั้งประกาศว่า “การศึกษาปฐมวัย คือ การสร้างคน สร้างชาติ” (คณะกรรมการงานวิจัยและพัฒนาอนุบาลศึกษา ฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนของอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ, 2553, หน้า 2) นักการศึกษาไฮมส์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยว่า “การที่ครูจะสอนได้ดีนั้นจำเป็นต้องศึกษาเด็ก” ยิ่งกว่านั้น งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการทางสมองของมนุษย์ยังเน้นถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ และเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือผู้ดูแลตั้งแต่แรกเกิดโดยการให้ความรัก การโอบกอด สัมผัส พูดคุย และเล่นกับเด็ก เพื่อให้สมองของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ จะเห็นได้ว่า การเข้าใจพัฒนาการเด็กส่งผลดีต่อตัวครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น และสามารถวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้น

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “การศึกษาปฐมวัย” โดยทั่วไปจะหมายถึงการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพัฒนาการในเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 8 ขวบ หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในที่นี้รวมถึงการจัดการศึกษาทั้งแบบเป็นทางการ (formal group settings) และการจัดการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (informal group settings) ด้วยเพราะการเรียนรู้ของเด็กในช่วงวัยดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการเรียนรู้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึง “เด็กปฐมวัย” ว่าหมายถึงเด็กในช่วงอายุระหว่าง 0-5 ปี (เด็กตั้งแต่แรกปฏิสนธิถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) และรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สามารถทำได้ใน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 10)

2. ปรัชญาของการจัดการศึกษาปฐมวัย

ในอดีตความหมายของคำว่า “เด็ก” มีแตกต่างกันไปมากมายหลาย ความหมาย ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับสังคมในยุคสมัยนั้นๆ อาทิ ในสมัยโบราณเด็กจะถูกมองหรือ พิจารณาว่าเป็นผู้ใหญ่เมื่ออายุ 7 ขวบ การศึกษาของชาวกรีกและโรมันสมัยก่อนจะมุ่งจัด การศึกษาสำหรับเด็กชายที่มาจากครอบครัวร่ำรวย สำหรับเด็กหญิงหรือเด็กที่มาจาก ครอบครัวยากจนจะถูกฝึกให้ทำงานบ้าน การศึกษาจะเริ่มต้นเมื่อเด็กอายุ ราว 6-7 ขวบ ถึงแม้ว่านักปราชญ์ในสมัยนั้น เช่น อริสโตเติล และพลาโต จะได้กล่าวถึงความจำเป็น ของการจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนหน้านั้นก็ตาม

แนวคิดของนักปราชญ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีผู้กล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับ รวมตลอดถึงมีการนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันมีหลากหลาย แนวคิด แต่จะขอนำเสนอแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

1. จอร์น อมอส คอมมิวนิอุส นักการศึกษาชาวเซโกสโลวะเกีย เป็นผู้เขียนหนังสือภาพสำหรับเด็กเป็นครั้งแรกโดยใช้ชื่อว่า “Orbis Pictus” ซึ่งมีความหมาย ว่า โลกของรูปภาพ หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือสำหรับครูในการฝึกประสาทสัมผัสและการศึกษา ธรรมชาติ คอมมิวนิอุสมีความเชื่อว่า การศึกษาควรเป็นไปตามลำดับขั้นของธรรมชาติ ครูจำเป็นต้องสังเกตลำดับขั้นตอนตามธรรมชาติดังกล่าวและจัดการเรียนรู้สำหรับเด็ก แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นลำดับขั้นพัฒนาการความพร้อมทางการเรียน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้น ความคิดรวบยอดพื้นฐาน คือ “การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ” โดยพยายามส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้เด็กเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีการปฏิรูป สังคมที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนยากจนเช่นเดียวกับคนร่ำรวย

2. จอร์น ล็อค เป็นผู้ก่อตั้งปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจาก ทฤษฎีทางการศึกษาของเขามีรากฐานอยู่บนวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาจิตใจ และ การเรียนรู้ โดยเชื่อว่าเด็กเปรียบเสมือนกับฟ้าขาวสะอาด เด็กจะเติบโตเป็นบุคคลเช่นใต้นั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับจากพ่อแม่ สังคม การศึกษาและโลกรอบตัว และเชื่อว่า จุดหมายของการศึกษาคือการพยายามทำให้มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล กล่าวโดยสรุป บทบาท สำคัญด้านการศึกษา คือ การจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของ เด็ก การอธิบายเหตุผลแก่เด็กในการเรียนรู้ และบทบาทของสิ่งแวดล้อมต่อการพัฒนาเด็ก

3. ฌอง ฌาค รุสโซ เชื่อว่าเด็กเกิดมาพร้อมกับแนวโน้มที่จะเป็นคนดี เด็กเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม เด็กควรเติบโตไปตามธรรมชาติ แต่สังคมเป็นผู้ทำลายเด็ก การศึกษาควรสะท้อนความตึงตามธรรมชาติของเด็ก และบรรยากาศการเรียนการสอนควรยืดหยุ่นได้ โดยคำนึงถึงความต้องการ และความสนใจของเด็กเป็นหลัก นอกจากนี้ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเด็กเล็กควรเป็นรูปธรรม

4. โจฮันน์ ไฮน์ริค เปสตาลอซซี เชื่อว่า การศึกษาธรรมชาติถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอน เน้นการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการเติบโตอย่างเป็นองค์รวม กล่าวว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็กควรรวมถึง การพัฒนาร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ การเตรียมความพร้อม เด็กไม่ควรถูกบังคับให้เรียนรู้ด้วยการท่องจำ แต่ต้องใช้เวลาและประสบการณ์แก่เด็กในการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตนเอง

5. เฟรดเดอริค ฟลอบเบล ได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาของการอนุบาลศึกษา” มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการเรียนรู้ หลักสูตรและการฝึกหัดครู นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลแรกที่ได้ออกแบบหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย เน้นความสำคัญของการเล่น และการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และเชื่อว่าเด็กเล็กๆ เกิดมาพร้อมกับความรู้และทักษะที่สะสมอยู่ภายใน หน้าที่ที่สำคัญของครูคือการพยายามดึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กออกมา และช่วยให้เด็กตระหนักถึงความสามารถของตนเอง หลักสูตรอนุบาลศึกษา ประกอบด้วยชุดของขวัญ และชุดอาชีพ ซึ่งออกแบบมาสำหรับพัฒนาการเรียนรู้โดยการสัมผัส ชุดของขวัญประกอบด้วยไหมพรมไม้บล็อก วัสดุจากธรรมชาติ รูปทรงเรขาคณิต ส่วนชุดอาชีพประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ อันได้แก่ การปั้น การตัด การพับ การร้อยลูกปัด และการเย็บปัก นอกจากนี้กิจกรรมดนตรี ศิลปะและกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การทำสวน การดูแลสัตว์ จึงถูกบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันของเด็ก

6. จอร์น ดิวอี้ มีความเชื่อว่า เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การศึกษาควรมีความสัมพันธ์กับชีวิตปัจจุบันของเด็ก เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตย การสอนที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของเด็ก หลักสูตรควรมีลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ และสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก บทบาทของครู คือเป็นผู้จัดเตรียมประสบการณ์ สภาพแวดล้อมให้กับเด็ก เพื่อให้

เด็กสามารถเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง เด็กควรมีเสรีภาพในด้านการคิด การแสดงออก โดยครูจะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม และวางแนวทางที่เหมาะสมแก่เด็กอย่างต่อเนื่องกันไป

7. มาเรีย มอนเตสซอรี ผู้คิดวิธีการสอนแบบมอนเตสซอรีขึ้นครั้งแรก โดยเริ่มจากการทำงานกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทำให้ค้นพบว่าเด็กต้องการ การกระตุ้นและการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม จึงคิดหาวิธีการที่จะช่วยเด็กให้มีพัฒนาการ ทางสติปัญญาและอารมณ์ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาการสอนสำหรับเด็กปกติด้วย โดยได้เปิด โรงเรียนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในห้องเรียน เช่น โต๊ะและเก้าอี้มีขนาด เหมาะสมกับตัวเด็ก อุปกรณ์ในการเรียนรู้จะมีหลากหลาย และเป็นลำดับขั้นตอน โดยเชื่อมโยง ว่างานใดๆ ก็ตามสามารถแบ่งเป็นลำดับขั้นย่อยๆ ได้

3. การจัดการศึกษาปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

การอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการส่งเสริมพัฒนาการ เด็กเล็ก อายุ 2-5 ปี เป็นภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู และได้รับการศึกษาเพื่อการพัฒนา ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย และความสามารถของเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน (ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา)
2. เพื่อพัฒนาเด็กเล็ก ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณลักษณะ และสมรรถนะตามวัย โดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กเล็กสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ
4. เพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู ให้สอดคล้องกับ วิถีชีวิตของเด็กเล็กตามบริบท และวัฒนธรรมของชุมชน สังคม ในท้องถิ่น
5. เพื่อส่งเสริมความรัก เอื้ออาทร ของสถาบันครอบครัว

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นสถานศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องใช้หลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มาเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ มีประสิทธิภาพและมาตรฐานเดียวกัน ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (5 ปี หมายถึง อายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2. หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาการทุกด้าน อย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

- 2.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุม เด็กปฐมวัยทุกประเภท
- 2.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
- 2.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
- 2.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
- 2.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

3. การบูรณาการหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

ให้สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยยึดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดการบูรณาการ หน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาขึ้นจาก

การสำรวจความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น โดยการศึกษาเอกสารท้องถิ่น และงานวิจัย มาประกอบเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้มีความพร้อมในทุกๆ ด้าน

การจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักการ

อบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์การเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับผู้ใกล้ชิด (หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลเด็ก/ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก/ผู้ปกครอง/ชุมชน)				
ครอบครัวเด็ก ปฐมวัยทุกคน	เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงวิถี ชีวิตของเด็ก	กิจกรรมบูรณาการ ผ่านการเล่น	มีชีวิตประจำวัน ที่มีคุณภาพ	ร่วมมือกัน ระหว่างครอบครัว ชุมชนและ สถานศึกษา

จุดมุ่งหมาย

เด็กมีพัฒนาการโดยองค์รวมตามศักยภาพและมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สาระการเรียนรู้

ประสบการณ์สำคัญ

- ด้านร่างกาย
- ด้านอารมณ์ จิตใจ
- ด้านสังคม
- ด้านสติปัญญา

สาระที่ควรเรียนรู้

- เรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก
- เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมเด็ก
- ธรรมชาติรอบตัว
- สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก
- วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ฯลฯ

ภาพประกอบ 2 การจัดการศึกษาปฐมวัย

4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย

4.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 2 ปี

- 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 2) ใช้วัยวาระของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน
- 3) มีจิตใจร่าเริงเบิกบาน แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย
- 4) รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว
- 5) ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 6) ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย
- 7) สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

4.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 3-5 ปี

- 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 2) กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่าง

คล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

- 3) มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
- 4) มีคุณธรรม จริยธรรม
- 5) ชื่นชมและกล้าแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว

และรักการออกกำลังกาย

- 6) ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 7) รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

และความเป็นไทย

- 8) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดี

ของสังคม

- 9) ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 10) มีความสามารถในการคิด และการแก้ปัญหาได้เหมาะสม

กับวัย

- 11) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 12) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

5. คุณลักษณะตามวัย

5.1 คุณลักษณะตามวัยเด็กอายุ 2 ปี

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

- วิ่งคล่องขึ้นแต่ไม่สามารถหยุดได้ทันที
- เดินถอยหลังได้
- เดินขึ้นลงบันไดได้เองโดยวางเท้าทั้ง 2 ข้างบนบันไดขั้นเดียว
- สลับเท้าขึ้นบันไดได้เมื่ออายุย่าง 3 ปี
- หยิบของชิ้นเล็กๆ ได้ แต่หลุดมือง่าย
- จับดินสอแท่งใหญ่ๆ ได้ด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ

2) พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

- แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ด้วยคำพูด
- มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เมื่อได้รับการยอมรับหรือชมเชย
- มีความเป็นตัวของตัวเอง

3) พัฒนาการด้านสังคม

- เล่นกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น
- เริ่มรู้จักเล่นเป็นกลุ่มกับเด็กอื่น
- พยายามช่วยตัวเองในเรื่องการแต่งตัว
- รู้จักขอและเริ่มรู้จักให้
- เริ่มรู้จักรอคอย มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

- มีช่วงความสนใจกับของบางอย่างได้นาน 3-5 นาที
- ชอบดูหนังสือภาพ
- ชอบฟังบทกลอน นิทาน คำคล้องจอง
- สนใจค้นคว้า สำรวจสิ่งต่างๆ
- เริ่มประโยคคำถาม อะไร
- สนใจสิ่งรอบตัว
- วางของซ้อนกันได้ 4-6 ชั้น

5.2 คุณลักษณะตามวัยเด็กอายุ 3 ปี

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

- กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้
- รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว
- เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้
- เขียนวงกลมตามแบบได้

2) พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

- แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก
- ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม
- กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง

3) พัฒนาการด้านสังคม

- รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง
- ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกัน แต่ต่างคน

ต่างเล่น)

- เล่นสมมติได้
- รู้จักรอคอย

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

- สืบหาสิ่งต่างๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้
- บอกชื่อของตนเองได้
- ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา
- สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้
- สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ
- ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองและแสดงท่าทาง

เขียนแบบได้

- รู้จักใช้คำถาม อะไร
- สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย
- อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว

5.3 คุณลักษณะตามวัยเด็กอายุ 4 ปี

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

- กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้
- รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง
- เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้
- เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้
- กระจกเงาไม่คอยอยู่เฉย

2) พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

- แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์
- รู้จักชื่นชมความสามารถ ผลงานของตนเองและผู้อื่น
- ชอบทำทนายผู้ใหญ่
- ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ

3) พัฒนาการด้านสังคม

- แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง
- เล่นร่วมกับคนอื่นได้
- รอคอยตามลำพังก่อน-หลัง
- แบ่งของให้คนอื่น
- เก็บของเล่นเข้าที่ได้

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

- จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้
- บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้
- พยายามแก้ปัญหาของตนเองหลังจากได้รับคำแนะนำ
- สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง
- สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างสร้างสรรค์

โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น

- รู้จักใช้คำถาม "ทำไม"

5.4 คุณลักษณะตามวัยเด็กอายุ 5 ปี

และมั่นคง

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

- สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว

2) พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

- แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
- ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

3) พัฒนาการด้านสังคม

- ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- เล่นหรือทำงานโดยมีจุดหมายร่วมกับผู้อื่นได้
- มีมารยาทในสังคมที่งดงามมีจิตอาสา

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

- สามารถตีวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นและสร้างสรรค์งาน

ตามศักยภาพ

4. การจัดประสบการณ์

4.1 การจัดประสบการณ์เด็กอายุ 2 ปี

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 2 ปี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การเล่น และทำกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม ได้พัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา

4.1.1 หลักการจัดประสบการณ์ ควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้

4.1.1.1 เลี้ยงดูเด็กให้มีสุขภาพที่ดีและปลอดภัย

4.1.1.2 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กด้วยวาจาและท่าทีที่อบอุ่นเป็นมิตร

4.1.1.3 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ

ความต้องการและพัฒนาการของเด็ก

4.1.1.4 จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ตามวัย

ของเด็ก

4.1.1.5 ประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง

สม่ำเสมอ

4.1.1.6 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

4.1.2 แนวทางการจัดประสบการณ์ เด็กอายุ 2 ปี ดังนี้

4.1.2.1 ดูแลสุขภาพอนามัยและตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจของเด็ก

4.1.2.2 สร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความไว้วางใจ และความมั่นคงทางอารมณ์

4.1.2.3 จัดประสบการณ์ตรง ให้เด็กได้เลือก ลงมือกระทำและเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการเคลื่อนไหวผ่านการเล่น

4.1.2.4 เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แวดล้อมและสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กอย่างหลากหลาย

4.1.2.5 จัดสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้และเครื่องเล่นที่สะอาดปลอดภัย เหมาะสมกับเด็ก

4.1.2.6 ใช้การสังเกตและติดตามการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

4.1.2.7 ให้ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก

4.2 การจัดประสบการณ์เด็กอายุ 3-5 ปี

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี (ไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นทำกิจกรรมการเรียนรู้ 6 กิจกรรม) เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมเกิดการพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

4.2.1 หลักการจัดประสบการณ์

4.2.1.1 จัดประสบการณ์ผ่านการเล่นและทำกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมและอย่างต่อเนื่อง

4.2.1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

4.2.1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

- 4.2.1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 4.2.1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก
- 4.2.2 แนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้
- 4.2.2.1 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 4.2.2.2 จัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัส ทั้ง 5
- 4.2.2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ
- 4.2.2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 4.2.2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุข เชื้อต่อการเรียนรู้
- 4.2.2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในบริบทของชุมชนนั้นๆ
- 4.2.2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 4.2.2.8 จัดประสบการณ์ให้เด็กทั้งที่มีการวางแผนล่วงหน้า และแผนที่เกิดจากสภาพจริง
- 4.2.2.9 นำชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์
- 4.2.2.10 ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลของเด็กเป็นรายบุคคล ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

5. การบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 10 ด้าน ดังนี้

- 5.1 ด้านหลักสูตร
- 5.2 ด้านการจัดประสบการณ์/การจัดกิจกรรมประจำวัน
- 5.3 ด้านการเขียนแผนการจัดประสบการณ์
- 5.4 ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้
- 5.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล

- 5.6 ด้านการนิเทศการศึกษา
- 5.7 ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
- 5.8 ด้านโภชนาการ
- 5.9 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ/โครงการที่ส่งเสริมผู้เรียน
- 5.10 ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญในสถานศึกษา เพราะประสิทธิภาพของสถานศึกษา จะดูได้จากมาตรฐานหรือคุณภาพงานวิชาการเป็นหลัก งานวิชาการได้ครอบคลุมเกี่ยวกับหลักสูตร แผนการสอน การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล นักวิชาการได้ศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

สันติ บุญภิธรรมย์ (2552, หน้า 22) ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการกิจกรรมทุกชนิดทุกประเภทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการบริหารสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ไปหล่อเลี้ยงหัวใจ การบริหารจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่สามารถทำให้งานวิชาการเกิดพลวัต (Academic Affairs Dynamic) อยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดไป

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2552, หน้า 30) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

พจนานุกรม เอกนิพนธ์ (2551, หน้า 20) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ คือ ภาวะที่โรงเรียน ผู้บริหาร ครูทุกคน จะต้องร่วมกันจัดการให้มีการดำเนินการให้ คำปรึกษา แนะนำและประสานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการบริหารงานวิชาการ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆ ทางด้าน วิชาการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ที่มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ ที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู และได้รับการศึกษา เพื่อการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามวัยและ ความสามารถของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายใน หรือภายนอกห้องเรียน ตั้งแต่ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้อบรมสอน ตลอดจน การประเมินผลพัฒนาการ เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมาย ของสถานศึกษา

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญในการจัดระบบงานให้รัดกุม และมีการ ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นจึงมีนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการ ไว้ดังนี้

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการในสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยเฉพะงานวิชาการเพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐาน และมีคุณภาพสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพ ภายในเพื่อพัฒนาตนเองและการประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนจกปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้อันสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ

4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 33) กล่าวว่างาน วิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหาร จัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดย อิสระ คล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และผู้มีส่วนร่วม สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนสถานศึกษาชุมชนและ ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ให้สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ให้สถานศึกษาเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการ จัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและ มีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 33)

Smith (1961, p. 45) ได้ศึกษาและจัดลำดับความสำคัญของงานวิชาการ ไว้เป็นอันดับแรกงานในความรับผิดชอบของผู้บริหารแบ่งเป็น 7 ประการ ดังนี้

งานบริหารงานวิชาการ	ร้อยละ 40
งานบริหารบุคลากร	ร้อยละ 20
งานบริหารกิจการนักเรียน	ร้อยละ 20
งานบริหารการเงิน	ร้อยละ 5
งานบริหารอาคารสถานที่	ร้อยละ 5

งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน ร้อยละ 5

งานบริหารทั่วไป ร้อยละ 5

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้กระจายอำนาจ ในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง นับเป็นงานที่สำคัญของสถานศึกษา เป็นหน้าที่หลักของโรงเรียน ถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา สถานศึกษาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานวิชาการ ที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู และได้รับการศึกษาเพื่อการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามวัยและความสามารถของเด็ก

3. หลักการบริหารงานวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 55)

ได้สรุปหลักการบริหารงานวิชาการ ได้ดังนี้

1. จัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งการร่วมมือกันทำงาน
3. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ
4. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
5. ริเริ่มสร้างสรรค์ในงานวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. ใช้เทคนิคการส่งเสริมมากกว่าการสอน
7. สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน
8. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ
9. ให้ครูเข้าใจจุดประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่

รับผิดชอบ

10. ติดตามและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 18) ในการบริหารงานวิชาการจะต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร ดังนั้นในหลักการเบื้องต้นของการบริหารจึงต้องมีข้อความชัดเจนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบ
 อบรมหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและ
 ความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน
 มีส่วนร่วม

2. มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียน
 มีความสำคัญที่สุด

3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร
 กระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้

4. มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัด
 คุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพ
 การจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ
 คุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 15) ได้กล่าวถึงหลักการในการ
 บริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยไม่เพิ่ม
 การลงทุน คือ นักเรียนนักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร
 โดยไม่ลาออกกลางคันเรียนเกินเวลาและช้ากว่ากำหนด

2. หลักแห่งประสิทธิผล หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
 นั่นคือ นักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ
 ทักษะ คุณภาพ และการจัดการได้

สันติ บุญภิรมย์ (2552, หน้า 37) กล่าวว่า หลักการบริหารงานวิชาการ
 เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านวิชาการ ซึ่งผู้บริหารการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหาร
 สถานศึกษา ได้ใช้ประกอบในการอ้างอิงและทำความเข้าใจให้ตรงกันกับครู คณาจารย์
 ดังนั้นหลักการบริหารงานวิชาการในเชิงพัฒนาควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ ภิญญ
 สาทร (2526) ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

1. หลักสูตรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เป้าหมาย
 วัตถุประสงค์ ขอบข่าย เนื้อหา พร้อมทั้งเพิ่มเติมเนื้อหาในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ
 ในรายวิชาการนั้นๆ

2. แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบตรวจสอบดูเนื้อหาว่าสอดคล้องกับหลักสูตรเพียงใจการเพิ่มเติมเนื้อหากระทำโดยผู้สอนตามความเหมาะสมกับยุคสมัยนั้นๆ
3. ประมวลการสอน ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หากในสถานศึกษานั้นๆ ไม่มีประมวลการสอน ก็จะได้จัดทำขึ้นให้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร
4. ข้อสอบวิชาต่างๆ ต้องออกให้ครอบคลุมเนื้อหาและให้สอดคล้องกับการต้องการของหลักสูตร เป็นความจัดความรู้ของผู้เรียนอย่างครบถ้วน
5. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร สำหรับหลักสูตรเมื่อใช้ไประยะเวลาหนึ่ง ก็จะต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและทันสมัยอยู่เสมอหรืออาจปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาก็ได้
6. ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร และผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้ความรู้และให้แนวทางในการศึกษาเล่าเรียนซึ่งถือว่าการส่งเสริมวิชาการ
7. ครู คณาจารย์ในสถานศึกษา ได้ผลัดเปลี่ยนกันบรรยายพิเศษเป็นครั้งคราว เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พิเศษเพิ่มเติม
8. จัดให้มีการวิเคราะห์ผลทดสอบในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน
9. ส่งเสริมการอ่านหนังสือของผู้สอน เนื่องด้วยเวลาเปลี่ยนไป วิชาการด้านต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรชิงบประมาณส่วนหนึ่งมาใช้ในการจัดซื้อหนังสือและตำราเรียนเข้าห้องสมุด
10. จัดประชุมทางวิชาการของคณะครูเพื่ออภิปรายปัญหาการเรียนการสอนร่วมกัน
11. ผู้บริหารสถานศึกษาควรไปเยี่ยมห้องเรียนในขณะที่ผู้สอนกำลังทำการสอนและควรทำเป็นประจำ
12. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเชิญชวนผู้สอนที่มีประสบการณ์สูงได้เข้าไปเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อแนะนำการสอนให้ให้กับผู้สอนใหม่ๆ หรือมีนโยบายในการปรับปรุงการเรียนการสอน
13. ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรสาธิตการสอนด้วยตนเอง แต่พยายามให้ผู้สอนเห็นวิธีการสอนที่ดีๆ จากผู้สอนคนอื่น ๆ

14. เมื่อหยุดเรียนปลายภาคเรียน ควรมีการสัมมนาผู้สอนและควรเรียนเชิญผู้สอนในสถานศึกษาอื่นๆ เข้าร่วมด้วยตามความเหมาะสม

15. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งผู้สอนไปร่วมประชุมและอบรมทางการสอนตามที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น

จะเห็นได้ว่า งานวิชาการในสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทสามารถยกระดับให้สูงขึ้นได้ด้วยความเอาใจใส่ดูแลของผู้บริหาร ทั้งผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งหากจะมอบหมายให้คนใดคนหนึ่งกระทำแทนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะบุคคลที่มอบหมายไปนั้นเขาไม่มีอำนาจโดยตรงในการให้คุณหรือให้โทษแก่ผู้สอน โดยหลักการบริหารงานวิชาการในเชิงพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ควรให้ความสนใจที่จะใช้ประกอบเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการให้มีความเจริญก้าวหน้า และทันสมัยต่อการบริหารงานในสถานศึกษาของตนให้บรรลุความสำเร็จในด้านวิชาการต่อไป

ดังนั้นจึงพอสรุปหลักการบริหารวิชาการได้ว่า หมายถึง การดำเนินการทุกอย่าง เพื่อให้กิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ สนองหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. กระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาปฐมวัย

4.1 **ขั้นก่อนดำเนินการ** เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนการปฏิบัติงาน ซึ่งจำแนกออกเป็น งานย่อย 2 อย่าง ดังนี้

4.1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในเรื่องต่างๆ ดังนี้

4.1.1.1 ศึกษาข้อมูลของสถานศึกษา เช่น จำนวนเด็ก วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา โครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมและสอดคล้องกับหลักสูตร

4.1.1.2 ข้อมูลที่เป็นข้อกำหนดที่ต้องยึดเป็นแนวทาง เช่น หลักสูตร ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 การวางแผน เป็นการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีขั้นตอนและรอบคอบ เพื่อให้ได้งานที่ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การวางแผนงานทางวิชาการ มีการปฏิบัติ ดังนี้

4.1.2.1 จัดทำแผนหรือโครงการวิชาการประจำปี โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้น เมื่อกำหนดแผนงานแล้ว ให้จัดทำโครงการสนับสนุนแผนงานวิชาการให้ครอบคลุมต่างๆ ดังนี้ คือ กำหนดนโยบาย เป้าหมาย

และวางแผนงานวิชาของสถานศึกษา จัดหาและส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนการสอน
วางแผนการจัดประสบการณ์ การจัดกลุ่มเด็กเข้าชั้น การนิเทศ การสอน การวัดและ
ประเมินพัฒนาการ การใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดประสบการณ์
สำหรับเด็ก และงานการจัดทำรายงานพัฒนาการเด็ก

4.1.2.2 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน หลังจากจัดทำแผนและโครงการ
เสร็จแล้ว นำมาเขียนลงปฏิทินปฏิบัติงานตามลำดับก่อนหลัง

4.1.2.3 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ โดยผู้บริหารจะควบคุม
ติดตามการปฏิบัติงานของครู ให้เป็นไปตามประสบการณ์และกิจกรรมที่กำหนดไว้และ
กิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยครูจะต้องจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ให้ครบตลอดทั้งปี
การศึกษา

4.1.2.4 การจัดทำตามตารางกิจกรรมประจำวัน

4.1.2.5 จัดครูเข้าสอนประจำห้อง

4.2 ขั้นตอนดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานตามแผนงานทางวิชาการที่กำหนดไว้
โดยผู้บริหารจะต้องตรวจแผนการจัดประสบการณ์ คอยดูแลครูให้รับผิดชอบต่องานต่างๆ
ของตน กำกับ ติดตามและนิเทศให้ครูดำเนินการจัดประสบการณ์ ให้เป็นไปตามแผน
การจัดประสบการณ์ จุดครูเข้าแทนชั้นเรียนที่ครูขาด กำกับดูแลให้ครูช่วยเหลือเด็ก
ที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ สนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมประสบการณ์ของเด็ก
ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกำกับติดตามให้ครูรับผิดชอบงานและโครงการให้เป็นไปตามปฏิทิน
ปฏิบัติงาน ในขณะเดียวกันผู้บริหารต้องจัดบริการและส่งเสริมให้มีการบริการด้านสื่อ
การสอน อุปกรณ์และวัสดุหลักสูตรต่างๆ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ครู

4.3 ชั้นประเมินผล เป็นการทำให้ทราบถึงผลการดำเนินการทางวิชาการ
ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งผลการ
ประเมินผลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ การประเมินก่อนการดำเนินงาน การประเมินระหว่าง
การดำเนินงาน และการประเมินเมื่อสิ้นสุดลง

การประเมินผลงานทางวิชาการ ผู้บริหารจะมีบทบาทหน้าที่ในการวัด
และประเมินผลวิชาการ 3 ข้อ ดังนี้

1) การประเมินพัฒนาการของเด็ก โดยผู้บริหารจะต้องจัดให้มีเครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็ก ส่งเสริมให้ครูประเมินพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอ รับฟังปัญหาเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการ ให้การช่วยเหลือและการนิเทศในลักษณะต่างๆ ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับสถานศึกษา เพื่อผลทางด้านพัฒนาการเด็ก

2) การประเมินผลโครงการวิชาการของสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดโครงการวิชาการของสถานศึกษา ติดตามช่วยเหลือการดำเนินการตามโครงการประเมินผลโครงการ รวมทั้งตรวจสอบและตัดสินใจในการปรับปรุงการปฏิบัติงานหรือจัดทำโครงการต่อเนื่องและเผยแพร่ผลที่ได้จากโครงการ

3) การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารสามารถปฏิบัติ โดยการสังเกตพฤติกรรมการสอน ตรวจสอบผลการสอน ตรวจสอบแผนการจัดประสบการณ์ ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครู รับฟังข้อมูลจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู จัดประชุมการประเมินผลงานของครู สรุปผลการประเมินการทำงาน

ฉะนั้น จึงควรมีการบริหารงานที่เป็นไปตามลำดับ ขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง และครบถ้วนทุกขั้นตอน จึงจะทำให้การบริหารงานวิชาการเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9-18) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ ควรที่จะควบคุมงานต่อไปนี้คือ การบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหารการประเมินผลการเรียนการบริการนิเทศภายในสถานศึกษา การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการการบริหารวิจัยและพัฒนาและการบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 28-29) ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการ ได้ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

4. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

6. การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2553, หน้า 35-36) ได้วางมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐานและเป็นแนวเดียวกัน โดยแบ่งมาตรฐานออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มาตรฐานด้านบุคลากร มาตรฐานด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน มาตรฐานด้านการส่งเสริมเครือข่าย การพัฒนาเด็กปฐมวัย การบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 10 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดประสบการณ์/การจัดกิจกรรมประจำวัน
3. ด้านการเขียนแผนการจัดประสบการณ์
4. ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้
5. ด้านการวัดผลและประเมินผล

6. ด้านการนิเทศการศึกษา
7. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
8. ด้านโภชนาการ
9. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ/โครงการ

ที่ส่งเสริมผู้เรียน

10. ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาขอบเขตเนื้อหาของการบริหารงานวิชาโดยสังเคราะห์จากมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ด้านการบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร

หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ระดับ

- 1) ระดับอายุ 2 ปี
- 2) ระดับอายุ 3-5 ปี

โดยหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของเด็กเล็ก ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้

- 1) ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

- 2) จัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาระการเรียนรู้รายปี การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ทั้งนี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอาจกำหนดหัวข้ออื่นๆ ได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

3) การประเมิน เป็นขั้นตอนการตรวจสอบหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบ่งออกเป็น การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรหลังจากที่ได้จัดทำแล้ว โดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ การประเมินในระหว่างการดำเนินการการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใด และการประเมินหลังการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรทั้งระบบหลังจากที่ใช้ครบแต่ละช่วงอายุ เพื่อสรุปผลว่าหลักสูตรที่จัดทำควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไร

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น แต่งตั้งคณะกรรมการจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) กำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)

2) โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย

2.1) สารระการเรียนรู้รายปี

2.2) ระยะเวลาเรียน

3) การจัดประสบการณ์

4) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้

6) การประเมินพัฒนาการเด็ก

7) การบริหารจัดการหลักสูตร

8) อื่นๆ

2. ด้านการจัดประสบการณ์/การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กอายุ 2-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ครูผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะต้องทำกิจกรรมอะไรเมื่อใดและอย่างไร โดยมีหลักการจัดและขอบข่ายกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

2.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

- 1) กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของ
 - วัย 2 ปี มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 5 นาที
 - วัย 3 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 8 นาที
 - วัย 4 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที
 - วัย 5 ปี มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที
- 2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องเกิน 20 นาที
- 3) กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุมการเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที
- 4) กิจกรรมมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและกิจกรรมนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2.2 ขอบข่ายการจัดกิจกรรมประจำวัน

สำหรับเด็กอายุ 2 ปี

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 2 ปี มีความสำคัญยิ่งต่อการวางรากฐานการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะพื้นฐานของเด็กทั้งทางกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็กตามวัย โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันและการเล่นของเด็กตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับวัย ดังนี้

- 1) การฝึกสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี เป็นกิจกรรมที่สร้างเสริมสุขนิสัยที่ดีในเรื่องการรับประทานอาหาร การนอน การทำความสะอาดร่างกาย การขับถ่าย ตลอดจนปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพอนามัยและการแสดงมารยาทที่สุภาพ นุ่มนวลแบบไทย

2) การใช้ปาสารทสัมผัสทั้ง 5 เป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการรับรู้ผู้เรียนประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการมองเห็น การได้ยินเสียง การลิ้มรส การได้กลิ่น และการสัมผัสจับต้องสิ่งของต่างๆ ที่แตกต่างกันในด้านขนาด รูปร่าง ความยาว สี น้ำหนัก และผิวสัมผัส เช่นการเล่นของเล่นที่มีผิวแตกต่างกัน เป็นต้น

3) การฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ-ตา เป็นกิจกรรมที่ฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ นิ้วมือให้พร้อมที่จะหยิบจับ ฝึกการทำงานอย่างสัมพันธ์กันระหว่างมือ และตา เช่น ร้อยลูกปัด เล่นพลาสติกสร้างสรรค์เล่นหยอดบล็อก รูปทรงลงกล่อง ดอกห่มุด โยนรับลูกบอล ตักน้ำหรือทรายใส่ภาชนะ เป็นต้น

4) การเคลื่อนไหวและการทรงตัว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อแขนกับขา มือกับนิ้วมือ และส่วนต่างๆ ของร่างกายในการเคลื่อนไหวหรือออกกำลังกายทุกส่วน โดยการจัดให้เด็กเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก ตามความสามารถของวัย เช่น คบว่า คลาน ยืน เดิน เล่น นิ้วมือ เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามเสียงดนตรี วิ่งไล่จับ ปีนป่ายเครื่องเล่นสนาม เล่นชิงช้า ม้าโยก ลากจูงของเล่นมีล้อ เป็นต้น

5) การส่งเสริมด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเลี้ยงดูในการตอบสนองความต้องการของเด็กด้านจิตใจ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข เช่น อุ้ม โอบกอด ตอบสนองต่อความรู้สึกที่เด็กแสดงออก เป็นต้น

6) การส่งเสริมทักษะทางสังคม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัว ได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เช่น เล่นร่วมกับกลุ่มผู้อื่น แบ่งปัน รู้จักรอคอย เป็นต้น

7) การส่งเสริมทักษะทางภาษา เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กได้เปล่งเสียงเลียนแบบเสียงพูดของผู้คน เสียงสัตว์ต่างๆ รู้จักชื่อเสียงของตนเอง ชื่อพ่อแม่ หรือผู้คนที่ใกล้ชิดและชื่อสิ่งของต่างๆ รอบตัว ตลอดจนรู้จักสื่อความหมายด้วยคำพูดและท่าทาง เช่น ชี้ชวนและสอนให้รู้จักชื่อเรียกของ สิ่งต่างๆ จากของจริง เล่นนิทานหรือร้องเพลงง่ายๆ ให้ฟัง เป็นต้น

8) การส่งเสริมการจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดตามจินตนาการของตนเอง เช่น ชีตเขียน วาดรูป เล่นบทบาทสมมุติ ทำกิจกรรมศิลปะ เล่นของเล่นสร้างสรรค์ เป็นต้น

สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี

1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วของการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานความสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับ ช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลง ของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

5) การพัฒนาความคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกตจำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่ เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านและบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระ ตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งของต่างๆ แห่งไม้รูปทรงต่างๆ

3. ด้านการเขียนแผนและการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์ในระดับเด็กเล็กนั้นไม่สอนเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น ดังนั้นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ผู้สอนต้องวางแผนการจัดประสบการณ์และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 จุดประสงค์ของการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

- 1) เพื่อให้ผู้สอนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
- 2) เพื่อให้ผู้สอนนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

3.2 การทำแผนการจัดประสบการณ์

- 1) การจัดแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้สอนควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้
- 2) ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้เกิด

ความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ข้อมูลพัฒนาการเด็ก พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

3) วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ของเด็กอายุ 2-5 ปี ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐาน ดังบ่งชี้ สภาพที่ พึงประสงค์ของเด็กอายุ 2-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

4) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตร ปฐมวัยส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญ และส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมากำหนดหน่วย การจัดประสบการณ์

5) กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอน จะต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีความหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรที่ผู้สอนต้องใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัด ประสบการณ์ตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

6) การทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในรูปแบบบูรณาการ ร่วมกับสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น สำหรับการจัดประสบการณ์แบบหน่วย ผู้สอนต้อง กำหนดหัวเรื่องสามารถทำได้ 3 วิธี

6.1) เด็กเป็นผู้กำหนด

6.2) ผู้สอนและเด็กร่วมกันกำหนด

6.3) ผู้สอนเป็นผู้กำหนด

7) การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ผู้สอนควรพิจารณา เขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้สอนนำไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัย ที่ผู้สอนรับผิดชอบ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

7.1) นำหน่วยการจัดประสบการณ์มากำหนดรายละเอียด
สาระการเรียนรู้

เมื่อได้หน่วยการจัดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนกำหนด
รายละเอียดสาระการเรียนรู้ให้เข้ากับหัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ สาระการเรียนรู้
ประกอบด้วยประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสาระที่ความรู้ในหลักสูตร
นั้นเป็นสาระที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดในเนื้อหาให้ ทั้งนี้เพื่อประสงค์ให้สามารถยืดหยุ่นได้
โดยง่าย สะดวกต่อการปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและสิ่งแวดล้อมในชีวิตของเด็ก

7.2) สังเกตหรือระดมความคิดจากเด็ก

ผู้สอนจะสนทนากับเด็กเพื่อให้ทราบว่าเด็ก
มีประสบการณ์เดิมในหัวเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด เด็กอยากทราบอะไรเพิ่มเติม และผู้สอน
ควรตรวจสอบหลักสูตร เพื่อเพิ่มเติมสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ในหน่วยหรือหัวข้อนั้นๆ

7.3) เขียนแผนการจัดประสบการณ์

เมื่อได้ขอบข่ายสาระที่เด็กต้องการเรียนรู้และสาระ
ที่ผู้สอนคิดว่าเด็กควรเรียนรู้เพิ่มเติมแล้ว ผู้สอนต้องเขียนแผนการจัดประสบการณ์
โดยคำนึงถึงมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ในเด็ก
แต่ละกลุ่มอายุ ที่ผู้สอนรับผิดชอบประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิด สื่อ กิจกรรม
และการประเมิน

4. ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้

สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับ
ในการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้สอนสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้
ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเข้าใจ
ยากกลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้
และค้นพบด้วยตนเอง

แนวทางการดำเนินการใช้สื่อ

- ใช้สื่อที่เป็นของจริง สื่อธรรมชาติ และสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ใช้สื่อที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่อย่างหลากหลาย ทั้งที่บ้าน

ศูนย์ฯ ชุมชน

- ใช้สื่อที่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อตัวเด็ก

- ใช้สื่อเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ให้ครบทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยบูรณาการผ่านการเล่น และเน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยการกระทำโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า
- ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์
- บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้สู่แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
- เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ซีดีรอม วีดีทัศน์
- เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก โดยร่วมจัดหาสื่อ

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ให้ครอบคลุมถึงการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผล ส่งเสริมความสามารถให้ประเมินผลอย่างถูกต้อง จัดให้มีการวัดและประเมินผลที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และคอยดูแลควบคุมการดำเนินการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะๆ รวมทั้งการตรวจสอบ สมุดประจำชั้นและสมุดประจำตัวนักเรียนให้ถูกต้องเรียบร้อยและเป็นปัจจุบัน

วรารัตน์ ทานทรัพย์ (online) ได้เสนอหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยควรจะต้องประเมินทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่ควรแยกประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการทุกด้านเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นความพร้อมอันเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาในขั้นต่อไป

2. การประเมินผลควรเน้นเป็นรายบุคคลและเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรเป็นส่วนของกิจกรรมในแต่ละวัน ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องดำเนินการประเมินผลตลอดปี และไม่ควรประเมินผลเพียงครั้งเดียว อย่างน้อย 2-3 ครั้ง ตั้งแต่เริ่มการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน :

การประเมินก่อนการเรียนการสอน : จะช่วยให้ทราบสภาพ/สถานภาพของเด็กก่อนที่เด็กจะได้รับการดูแล จากสถานศึกษา/สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นการดูว่าเมื่อเด็กมาจากบ้านเด็กมีความสามารถระดับใด การประเมินระหว่างจัดการจัดการเรียนการสอน : การประเมิน

ในช่วงนี้จะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กรู้จักเด็กได้ดียิ่งขึ้น สามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามระดับความสามารถของเด็กแต่ละคนได้ การประเมินเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน : เป็นการประเมินเพื่อดูความก้าวหน้าของเด็ก

3. การประเมินพัฒนาการของเด็ก ควรประเมินหลายๆ ครั้ง ก่อนที่จะสรุปผล ทั้งนี้เพื่อให้ข้อสรุปตรงกับข้อเท็จจริง โดยผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย เพื่อเชื่อมโยงและช่วยให้การสรุปผลการประเมินมีหลักการที่ถูกต้อง

4. การประเมินพัฒนาการของเด็กจะต้องทำอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การเลือกวิธีการประเมิน และการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะประเมิน และสอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก เช่น การประเมินความพร้อมทางด้านคณิตศาสตร์ ต้องเลือกใช้แบบทดสอบที่ไม่เน้นคำนวณโวกหารหรือใช้ศัพท์ยากเกินระดับความสามารถของเด็กจนทำให้ไม่เข้าใจว่าจะให้คำตอบอะไร

5. การประเมินพัฒนาการเด็กจะเป็นการประเมินตามสภาพจริงและเป็นรายบุคคล ซึ่งผลการประเมินนี้ถือเป็นความลับ ครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก ไม่ควรเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสำหรับเด็ก

6. การเลือกพฤติกรรมที่จะประเมิน ให้พิจารณาวัตถุประสงค์ของการประเมิน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าผู้เลี้ยงดูเด็กมีวัตถุประสงค์จะศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมส่วนใหญ่ที่เกิด แก่เด็กวัย 3 ขวบ ผู้เลี้ยงดูเด็กก็ต้องจัดทำรายการพฤติกรรมโดยทั่วไปที่เกิดแก่เด็กในแต่ละ คน แล้วนำมาสังเกตกลุ่มเด็กที่ดูแลอยู่ เป็นการสังเกตพฤติกรรมหลายๆ อย่างพร้อมกัน หลังจากทีพบว่าเด็กส่วนใหญ่ในวัยนี้มีพฤติกรรมที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยึดถือของผู้อื่นเป็นของตน จากข้อมูลการประเมินครั้งนี้ ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถใช้ข้อมูล/ผลการประเมินนี้เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและเฝ้าติดตามประเมินพฤติกรรมด้านการยึดของตนเองเป็นศูนย์กลางแต่เพียง พฤติกรรมเดียวต่อไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง และการใช้เครื่องมือเพื่อพัฒนาการเด็กจะไม่ใช้แบบทดสอบเพื่อวัดผลเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนสำหรับการเลื่อนชั้นในเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

7. ในการเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กในวัยเดียวกัน จะต้องใช้มาตรฐานเดียวกัน เช่น ใช้แบบทดสอบที่มีความยากง่ายระดับเดียวกัน เป็นต้น

8. การตีความหรือการสรุปผลการประเมินต้องมีความเป็นปรนัย คือ แปลผลตามข้อมูลที่ปรากฏ และถ้าเป็นไปได้ควรมีผู้ประเมินมากกว่า 1 คน

กรมวิชาการ (2546, หน้า 43) กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่จัดให้เด็กแต่ละวัน แล้วนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2552, หน้า 43) กล่าวถึงการประเมินเด็กอายุ 2-5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณา ปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้

- 1) การประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน และนำผลมาพัฒนาเด็ก
- 2) ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
- 3) สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
- 4) ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
- 5) การประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน ไม่ควรใช้วิธีการทดสอบ สำหรับวิธีการที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 2-5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างเป็นระบบ

6. ด้านการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นงานที่ครอบคลุมถึงการให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาทางวิชาการ เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความสอดคล้องกับหลักสูตรฯ การใช้วิธีการนิเทศสามารถทำได้หลากหลาย ทั้งนี้ต้องปฏิบัติสม่ำเสมอและเป็นระบบ

แนวทางการปฏิบัติการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาดังนี้ จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา ประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา ติดตามประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนรู้การสอนของสถานศึกษา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์จัดระบบนิเทศการศึกษา ภายในสถานศึกษากับสถานศึกษา อื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา Garris ได้กำหนดว่างานสำคัญของการนิเทศมี 10 ประการ ได้แก่ งานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร (Developing Curriculum) การจัดการเรียนการสอน (Organizing for Instruction) การจัดคณะทำงาน (Staffing) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก (Providing Facility) การจัดหาวัสดุการสอน (Providing Materials) การจัดอบรมครูประจำการ (Arranging for In service Education) การปฐมนิเทศครูใหม่ (Orienting New Staff Members) การจัดบริการพิเศษรวมทั้งบริการต่างๆ (Relating Special Service) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Developing Public Relation) การประเมินผลการเรียนการสอน (Evaluation) กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ควรจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นวางแผนการนิเทศขั้นปฏิบัติตามแผนการนิเทศ ขั้นประเมินผลการนิเทศ ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ กระบวนการนิเทศการศึกษภายในสถานศึกษา 5 ขั้นตอน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน แนะนำซึ่งกันในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ซึ่งเทคนิคการนิเทศนั้นสามารถทำได้หลากหลายเหมาะสมกับปัญหาและความต้องการพัฒนาของแต่ละสถานศึกษา แต่กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษานั้นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาต่อไป

7. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียน เป็นงานวิจัยที่มุ่งพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือพัฒนาคุณภาพพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่กำหนดในหลักสูตรหรือสังคมาคตหวัง ซึ่งดำเนินการโดยครูผู้ดูแลเด็กหรือดำเนินการร่วมกับหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ครูทำวิจัยชั้นเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 เรื่อง

สุวิมล ว่องวานิช (2550, หน้า 48-72) กล่าวถึงการวิจัยในชั้นเรียนพอสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสำคัญ 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อตั้งข้อสงสัย 2) การตั้งคำถามวิจัยที่เฉพาะเจาะจง และเป็นรูปธรรม 3) การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา 4) การกำหนดรูปแบบการวิจัย ซึ่งเป็นการกำหนดกลุ่มทำงานที่เกี่ยวข้องกับใครบ้าง และจะใช้แนวทางการวิจัยแบบใด เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ (แต่การวิจัยในชั้นเรียนเน้นแบบไม่เป็นทางการ) โดยวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยว่าเกี่ยวข้องกับใคร และเป็นปัญหาระดับใด (ระดับบุคคล ระดับชั้นเรียน หรือระดับโรงเรียน) 5) การออกแบบการวิจัยสำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบก่อนที่จะนำแผนปฏิบัติการไปปฏิบัติจริง ซึ่งแบบแผนการวิจัยในชั้นเรียนที่นิยมใช้กันมาก คือ การวิจัยแบบปฏิบัติการ (Action Research) หรือการวิจัยแบบร่วมมือ (Collaborative Research) โดยที่แบบแผนนี้จะไม่มีการควบคุม (ปล่อยตามสภาพปกติ) แต่มีการแทรกสิ่งทดลอง (Treatment) ระหว่างกระบวนการเรียนรู้ และ 6) การเตรียมแผนสู่การปฏิบัติ หมายถึง การจัดทำแผนการสอนที่ครอบคลุมสาระเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนรวมอยู่ด้วย ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงาน การนำผลไปปฏิบัติ การสังเกต และการประเมินผล การสะท้อนผลและปรับปรุง

สัมมนา ธรนิษฐ์ (2546, หน้า 16) กล่าวถึงกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนว่ามี 8 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา 2) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3) กำหนดวิธีการแก้ปัญหา 4) พัฒนานวัตกรรมการศึกษา 5) การออกแบบการทดลองใช้ 6) สร้างและพัฒนาเครื่องมือ 7) ใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผล และ 8) เขียนรายงานการวิจัย

การวิจัยในชั้นเรียนระดับปฐมวัย เนื่องจากการวิจัยในชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน จุดเน้นของการวิจัยในชั้นเรียนจึงอยู่ที่ขั้นตอนการทำวิจัยที่จะแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน ซึ่งได้แก่

การศึกษาถึงปัญหาและจุดที่ต้องการพัฒนา ศึกษาถึงสาเหตุของปัญหา ศึกษานวัตกรรม หรือวิธีการแก้ปัญหา สร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ นำนวัตกรรมการเรียนรู้ไปใช้ แก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือปัญหาการสอนของคุณครู ประมวลผลการแก้ปัญหา สรุปผลการทดลองและเขียนรายงานเพื่อเผยแพร่

การวิจัยในชั้นเรียนกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ระดับ
ปฐมวัย

เด็กปฐมวัย จัดว่าเป็นระยะที่สำคัญที่สุดของชีวิต เป็นจุดวิกฤตของการเรียนรู้ที่เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นวัยทองแห่งการพัฒนา ทั้งนี้เพราะพัฒนาการทุกๆด้านของมนุษย์ ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม บุคลิกภาพ โดยเฉพาะด้านสติปัญญาจะสามารถเจริญและหล่อหลอมได้ดีในช่วงนี้ และพัฒนาการใดๆ ในวัยนี้จะเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการในช่วงอื่นๆ ของชีวิตเป็นอย่างมาก นักจิตวิทยาวิเคราะห์ได้ย้ำให้เห็นว่า วัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ คือ ระยะ 5 ปีแรกของคนเราประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับในตอนต้นๆของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเรา จนถึงวาระสุดท้าย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพและครอบคลุมทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก แต่อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หรือในชั้นเรียนปฐมวัย หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยย่อมมีปัญหา อุปสรรคเกิดขึ้นมากมายหลายประการในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งจากตัวครู จากกระบวนการ และจากตัวเด็กเอง ดังนั้นครูปฐมวัยจึงจำเป็นต้องมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน นั่นก็คือ การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนในการแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยองค์รวมอย่างเต็มตามศักยภาพและครอบคลุมทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

ขั้นตอนกระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียนระดับปฐมวัย

กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ

ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน คือ

1. จุดเริ่มต้นของการวิจัย (การเลือกปัญหา)
2. การวางแผน (Plan)
3. การลงมือปฏิบัติ (Act)
4. การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observe)
5. การสรุปและสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect)
6. เขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียน

กระบวนการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนทุกขั้นตอนนี้ จะกระทำอย่างต่อเนื่อง แต่หากสังเกตผลแล้วผลที่พบไม่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ก็จะนำไปสู่การปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาคิดจริงหรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. จุดเริ่มต้นของการวิจัยในชั้นเรียน

1.1 จุดเริ่มต้นของการวิจัยในชั้นเรียนเริ่มที่การพบปัญหา

จากขั้นการตรวจสอบของวงจรการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งครูจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและปัญหาที่เกิดขึ้นจากขั้นการตรวจสอบนั้น ในกรณีที่ครูมีข้อมูลของผู้เรียนเกี่ยวกับปัญหาที่ตรวจพบอย่างเพียงพอและมีแนวทางว่าควรทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ก็สามารถแก้ไขปรับปรุงได้ทันทีโดยไม่ต้องทำการวิจัย แต่ถ้าหากว่าครูยังมีข้อมูลไม่เพียงพอและยังไม่มีแนวทางที่จะแก้ไขปรับปรุง ก็จำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาช่วย โดยการค้นหาข้อมูลอันเป็นสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข และทำการวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนปกติ โดยครูอาจเริ่มต้นด้วยงานวิจัยขนาดเล็ก หรือวิจัยอย่างง่ายที่มุ่งแก้ปัญหาที่เฉพาะเจาะจงรายบุคคล เพื่อให้สามารถควบคุมกระบวนการวิจัยให้อยู่ในวิสัยที่ครูสามารถดำเนินการได้

ที่มาของหัวข้อปัญหาในการวิจัย การที่จะคิดหัวข้อหรือปัญหาในการวิจัยในชั้นเรียนนั้นมีที่มาได้หลายแห่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

- ความสนใจของครู
- กระบวนการทำงาน
- การอ่านหนังสือ เอกสาร
- ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย
- การเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ๆ
- ปัญหาของผู้อื่น

ปัญหาที่จะนำมาทำการวิจัยในชั้นเรียน ควรมีความหมาย และเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ อยู่ในวิสัยที่ครูจะเป็นผู้ดำเนินการหาคำตอบได้ สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของครูผู้วิจัย เช่น ครูมีความสนใจและความถนัดในการจัดการเรียนรู้ด้วยการแสดงบทบาทสมมติ เมื่อพบปัญหาเด็กไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่มีจินตนาการ ก็นำกิจกรรมบทบาทสมมติมาใช้เพื่อให้เด็กได้แสดงออก ตามความคิดสร้างสรรค์จินตนาการของตนเองอย่างอิสระ จะทำให้ครูทำวิจัยด้วยความสนุก เห็นประโยชน์ ความสำคัญ และเกิดแรงจูงใจที่จะทำให้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ครูไม่ถนัด ครูก็ต้องศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ หรือพัฒนาเทคนิควิธีการ นวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสม เพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นให้ได้

1.2 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาหรือความต้องการพัฒนา เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือแนวทางการพัฒนาในเรื่องที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูต้องสำรวจว่า มีอะไรเกิดขึ้น สิ่งนั้นเป็นปัญหาหรือไม่ และหากสภาพที่เกิดขึ้นแสดงถึงปัญหาที่ต้องแก้ไขหลายประการ ครูก็ต้องจัดลำดับความสำคัญ ก่อนหลังของปัญหาเหล่านั้น โดยพิจารณาจากความรุนแรงของปัญหา ว่าปัญหาใดควรได้รับการแก้ไขก่อน ครูสามารถสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาได้หลายลักษณะ เช่น วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแง่มุมต่างๆ ตรวจสอบรูปแบบฝึกหัด สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ศึกษาข้อมูลจากการประเมินของผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ครูจะพบปัญหา ข้อสงสัยที่เกิดจากผู้เรียน ครู และกระบวนการเรียนการสอน

เมื่อเลือกปัญหาได้แล้วต้องวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เพื่อจะได้แก้ปัญหาดังตรงเหตุ ปัญหาจึงจะได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงได้ สาเหตุของปัญหา อาจเกิดจากพฤติกรรม การสอน การใช้สื่อหรือการวัดผลของครู ทัศนคติ พื้นฐานภูมิหลัง

นิสัยหรือพฤติกรรมของผู้เรียน ระดับความยากหรือปริมาณของเนื้อหาวิชา หรือบรรยากาศ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น ห้องเรียนคับแคบ ร้อน แสงสว่างไม่พอ แหล่งเรียนรู้สำหรับศึกษาค้นคว้าไม่เพียงพอ เป็นต้น

ในกรณีที่พบว่าสาเหตุของปัญหามีหลายสาเหตุ อาจเลือกสาเหตุที่มีความสำคัญซึ่งเป็นสาเหตุต้นตอของสาเหตุอื่นๆ ซึ่งถ้าแก้สาเหตุต้นตอได้ จะทำให้สาเหตุอื่นถูกกำจัดไปด้วย และนำสาเหตุที่เหลือมาวิจัยต่อได้ตามช่วงเวลาต่างๆ ทำให้เกิดการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. การวางแผนการวิจัยในชั้นเรียน

การวางแผนการวิจัยในชั้นเรียน คือ การกำหนดจุดประสงค์ และวิธีดำเนินการ เกี่ยวกับการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนไว้เป็นการล่วงหน้า ดังนั้นการวางแผนการวิจัยในชั้นเรียนจึงต้องมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ

2.1 การตั้งข้อสงสัยหรือคำถามการวิจัยเมื่อครูได้

วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าการทำวิจัยครั้งนี้ต้องการรู้อะไร จึงต้องตั้งคำถามการวิจัยหรือการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่มีความเฉพาะเจาะจง เกี่ยวกับปัญหาหรือความต้องการพัฒนา และแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา โดยเป็นการกำหนดประเด็นข้อสงสัยที่ต้องการค้นหาคำตอบซึ่งอาจเขียนอยู่ในรูปประโยคของคำถามหรือประโยคธรรมดาที่มีความเฉพาะเจาะจง สามารถวัด สังเกตหรือ เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยได้

2.2 ศึกษา หาวิธีการในการแก้ปัญหา เมื่อครูได้

วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว เพื่อที่จะให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหา ครูต้อง กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา จากสาเหตุของปัญหาหรือความต้องการพัฒนา โดยอาศัยหลักวิชาหรือทฤษฎี และความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง หลักสูตร ตำรา คู่มือ ผลงานวิจัย เพื่อครูจะได้ทราบว่าปัญหาที่คล้ายกับปัญหาที่ประสบอยู่นั้นมีผู้ใด ศึกษาไว้บ้าง ใช้วิธีใดในการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร จะทำให้ครูเห็น แนวทางในการแก้ปัญหาได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรม หรือสื่อช่วยการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมกลุ่มแบบต่างๆ สถานการณ์จำลอง บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

2.3 การกำหนดรูปแบบการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบของข้อสงสัยหรือคำถามการวิจัย โดยที่รูปแบบการวิจัยสามารถดำเนินการได้หลายแบบ ครูผู้วิจัยต้องกำหนดว่าจะใช้รูปแบบการวิจัยแบบใด รูปแบบการวิจัยนี้หมายถึงการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย วิธีการและกิจกรรม รวมทั้งระยะเวลาในการค้นหาคำตอบของคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้

2.4 การเตรียมแผนสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมตามแนวทางและรูปแบบที่กำหนดไว้ รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ซึ่งอาจกำหนดแนวทางการปฏิบัติโดยอาศัยประเด็นคำถามพื้นฐาน ดังตัวอย่างเช่น

2.4.1 Why = ทำไมต้องรวบรวมข้อมูล

2.4.2 What = ต้องการเก็บข้อมูลอะไร

2.4.3 Where = จะเก็บข้อมูลจากที่ไหน

2.4.4 When = จะเก็บข้อมูลเมื่อไหร่ นานแค่ไหน

2.4.5 Who = ใครเป็นคนเก็บข้อมูล

2.4.6 How = จะรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

อย่างไร เป็นต้น

2.5 พัฒนานวัตกรรมหรือวิธีการแก้ปัญหาครูต้องศึกษาและออกแบบหรือพัฒนา นวัตกรรม วิธีการ หรือสื่อช่วยการเรียนรู้ที่จะใช้ในการแก้ปัญหา แล้วดำเนินการหาคุณภาพจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยนำนวัตกรรม วิธีการ หรือสื่อต้นแบบที่พัฒนาขึ้นไปให้เพื่อนครู ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเตรียมนำไปใช้กับผู้เรียนของตน

3. การลงมือปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน

การลงมือปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจของการทำวิจัยเมื่อได้ทำการวางแผนและเตรียมการปฏิบัติการแก้ปัญหาหรือพัฒนาเรียบร้อยแล้ว ลงมือปฏิบัติโดยในชั้นปฏิบัตินี้อาจมีความยืดหยุ่นได้บ้างซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ที่ครูผู้วิจัยอาจพิจารณาได้ตามความเหมาะสม ขณะการปฏิบัติการนั้นจะต้องใช้กระบวนการวิเคราะห์วิจารณ์ประกอบไปด้วย รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยหรือใช้ข้อมูลอื่นๆ ประกอบเพื่อปรับปรุงตามความเหมาะสมด้วย

การนำนวัตกรรมหรือวิธีการแก้ปัญหาไปใช้กับผู้เรียน
 ของตน โดยระบุขั้นตอนการดำเนินการอย่างชัดเจน แล้วเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น สังเกต
 และบันทึกพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้เรียนก่อนใช้ เมื่อใช้เสร็จแล้วสังเกตและบันทึกพฤติกรรม
 อีกระยะหนึ่ง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเปลี่ยนแปลงของผลที่เกิดขึ้น โดยครูผู้วิจัย
 ต้องสร้างเครื่องมือหรือกำหนดวิธีการที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล รวมทั้งแนวทางการ
 วิเคราะห์ข้อมูล

4. การสังเกตผลการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน

การสังเกตผลเป็นการรวบรวมข้อมูลการวิจัยและนำผลที่
 ได้มาวิเคราะห์เพื่อตอบ คำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ การปฏิบัติต้องทำดำเนินการอย่างรอบคอบ
 พร้อมทั้งการบันทึกผลการสังเกตทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่คาดหวังหรือไม่คาดหวัง
 โดยสิ่งที่ควรสังเกตได้แก่ กระบวนการของการปฏิบัติ ผลของการปฏิบัติ และสภาพการณ์
 แวดล้อมและข้อจำกัดของการปฏิบัติ โดยมีเทคนิคเบื้องต้น การเก็บรวบรวมข้อมูล
 โดยอาจอาศัยเทคนิคที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งมีหลายชนิดและแต่ละชนิดมีกระบวนการ
 เก็บข้อมูลที่แตกต่างกันและมีความเหมาะสมกับข้อมูลแต่ละประเภทไม่เหมือนกัน สิ่งที่ควร
 คำนึงคือคุณภาพของข้อมูลได้มาด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่มิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณข้อมูล
 ที่เก็บมาได้

4.1 เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ในชั้นเรียนหรือใช้ประกอบการสังเกตผลการปฏิบัติ เช่น

- การจดบันทึกสะสม (Anecdotal records)
- การใช้บันทึกภาคสนาม (Field note)
- การบันทึก/บรรยายถึงพฤติกรรมที่สัมพันธ์

กับสิ่งแวดล้อม (Ecological behavioral)

- การวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis)
- การบันทึกอนุทินหรือจดหมายเหตุรายวัน (Diaries)
- การบันทึกลงกระดาษแข็งเป็นรายเรื่อง (Item

Sampling cards)

- การใช้ข้อมูลจากแฟ้มรายการ (Portfolio)
- การใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)
- การสัมภาษณ์ (Interview)

- การใช้สังคัมมิติ (Sociometric methods)
- การใช้แบบตรวจสอบปฏิสัมพันธ์ และแบบสำรวจ

รายการ (Interaction schedules and checklists)

- การใช้เครื่องบันทึกเสียง (Tape recording)
- การใช้วีดิทัศน์ (Video-recording)
- การใช้แบบทดสอบ (test)

4.2 การวิเคราะห์ผลการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ข้อมูลที่สามารถใช้ตัวเลขแทนค่าได้ การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทนี้ต้องมีการใช้วิธีการทางสถิติในการคิดคำนวณ เช่น ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการนำเสนออาจนำเสนอแบบตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ

4.2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติโดยไม่คำนึงถึงตัวเลขส่วนใหญ่เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมไม่อาจจัดอยู่ในรูปปริมาณ เช่น ความรู้สึกนึกคิด ประวัติชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ หรือปัญหาในการดำเนินชีวิตบางประการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมี 2 วิธี ดังนี้

(1) ตรวจสอบพิจารณาข้อมูลที่เก็บมาได้ทั้งหมด แล้วกำหนดประเด็นสำคัญหรือคำสำคัญที่พบจากข้อมูล จากนั้นนำมาจำแนกข้อมูลตามประเด็นสำคัญหรือคำสำคัญ ขึ้นต่อไปค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของประเด็นเหล่านั้นแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

(2) กำหนดประเด็นสำคัญหรือคำสำคัญก่อนแล้วจึงตรวจสอบพิจารณาข้อมูลที่เก็บมาได้ทั้งหมด จากนั้นนำมาจำแนกข้อมูลตามประเด็นสำคัญหรือคำสำคัญ ขึ้นต่อไปค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของประเด็นเหล่านั้นแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

5. การสรุปและสะท้อนผลการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน

เป็นการแปลผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และสะท้อนผลของการวิเคราะห์ข้อมูลหรือผลการปฏิบัติการวิจัย โดยครูผู้วิจัยควรนำผลที่ได้จากการสังเกตมาตรวจสอบในแง่มุมต่างๆ โดยการอภิปรายเพื่อตอบคำถามการวิจัยว่าปัญหาที่ต้องการแก้ไชนั้น แก้ได้หรือไม่เพียงใด หรือนวัตกรรมเทคนิควิธีการที่นำมาใช้ได้ผลเป็นเช่น

ได้บ้าง ควรปรับปรุงพัฒนา สามารถเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและวางแผนในการปฏิบัติต่อไปอย่างไร โดยอาจใช้เทคนิคเบื้องต้น คือ

5.1 การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ทราบว่าคุณสมบัติของคำถามวิจัยคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เป็นต้น

5.2 การสะท้อนผลกลับ เป็นส่วนสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนซึ่งจะทำให้ครู ผู้วิจัยได้สารสนเทศที่ช่วยในการตัดสินใจปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติต่อไป

6. เขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียน

การนำเสนอรายงานผลการวิจัย เป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบรายละเอียดของการวิจัย หลังจากได้ดำเนินการมาทุกขั้นตอนแล้ว ซึ่งรูปแบบการนำเสนอรายงานผลการวิจัยในชั้นเรียนสามารถจัดทำได้ 2 แบบ คือ

1) รูปแบบการเขียนรายงานผลการวิจัยแบบไม่เป็นทางการ สำหรับโครงสร้างจะเหมือนรายงานการวิจัยเชิงวิชาการแต่มีนำเสนออย่างสั้นๆ เช่น วิจัยหน้าเดียว

2) รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัยเชิงวิชาการหรือแบบเป็นทางการส่วนใหญ่จะมีการนำเสนอในรูปแบบการวิจัยทั่วไปที่มีองค์ประกอบหรือหัวข้อที่เป็นลำดับแบบแผนและรูปเล่มที่สมบูรณ์

โครงร่างการวิจัยในชั้นเรียนระดับปฐมวัย

เมื่อครูเข้าใจขั้นตอนกระบวนการในการทำวิจัยในชั้นเรียนแล้วก็ต้องมาเขียนโครงร่างการวิจัยเพื่อเป็นการวางแผนหรือสร้างกรอบแนวคิดว่าจะทำอะไรทำไมต้องรวบรวมข้อมูลเพื่ออะไร ต้องการเก็บข้อมูลอะไร จะเก็บข้อมูลจากที่ไหนจากใคร จะเก็บข้อมูลเมื่อไหร่ นานแค่ไหน ใครเป็นคนเก็บข้อมูล จะรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร เป็นต้น

หัวข้อและโครงสร้างการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน
ไม่เป็นทางการ (อย่างง่าย)

1) ชื่อเรื่องการวิจัย การตั้งชื่อเรื่อง อาจเขียนในรูปแบบ
ประโยคหรือข้อความสั้นๆ เฉพาะเจาะจง และเร้าความสนใจควรประกอบด้วย

1.1) ตัวแปร คือ สิ่งที่ต้องการศึกษา

1.2) ประชากร คือกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

1.3) วิธีศึกษา คือ ประเภทของการวิจัย ได้แก่

การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยหาความสัมพันธ์ การวิจัยเปรียบเทียบ การวิจัยทดลอง
ประดิษฐ์ และพัฒนานวัตกรรม

2) ชื่อผู้วิจัย ระบุชื่อ-นามสกุลผู้วิจัย

3) ความเป็นมาของปัญหา (การสะท้อนความคิดก่อน

ปฏิบัติการ)

เป็นการมองปัญหาสู่วัตถุประสงค์ เพื่อให้เห็นความ
เชื่อมโยงของความคิดจากปัญหาการวิจัย จนถึงความสำคัญของปัญหา แบ่งเป็น 5 ระดับ

(1) อธิบายสภาพปัจจุบันกว้างๆ นำเข้าสู่ปัญหา

การวิจัย

(2) อธิบายสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา

หรือชั้นเรียน บอกเหตุผล หลักฐานประกอบ

(3) ที่มาของปัญหาการวิจัย-บอกผลวิจัยที่ผ่านมา

มา/นโยบาย

(4) ปัญหาการวิจัย-บอกปัญหาที่แท้จริงที่

ต้องการทำวิจัย

(5) ความสำคัญของปัญหา-ระบุความสำคัญ/

จำเป็นและผลจะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาควรกระชับ เป็นเหตุผล นำสู่จุดประสงค์การ
วิจัย ควรใช้ข้อมูล/วิจัย อ้างอิง

4) วัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการเขียนเพื่อให้ผู้อ่าน
ทราบว่าเราต้องการจะทำวิจัยเพื่อตอบคำถามใด เพื่อแก้ปัญหาอะไร ของใคร ที่ไหน ก็คน
วัตถุประสงค์การวิจัยจะต้องสอดคล้องกับปัญหาการวิจัยและหัวเรื่อง

5) การวางแผนเพื่อปฏิบัติการ (Planning) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการเตรียมการวางแผนการปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหา โดยดำเนินการ ดังนี้

5.1) หาเทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้ใน

การแก้ปัญหาหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

5.2) กำหนดวิธีการปฏิบัติ ในประเด็นดังนี้

- จะแก้ปัญหาอะไร กับใคร
- จะแก้ไขเมื่อใด ระยะเวลาที่ใช้ในการแก้ปัญหา
- จะใช้เครื่องมืออะไรในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- จะใช้วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร

6) การปฏิบัติการ(Action)

การลงมือปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน ขั้นตอนนี้เป็น

หัวใจของการทำวิจัยเมื่อได้ทำการวางแผนและเตรียมการปฏิบัติการแก้ปัญหาหรือพัฒนาเรียบร้อยแล้ว ครูต้องลงมือปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ วิธีการเก็บข้อมูลที่สำคัญที่สุด คือ การสังเกต และเก็บข้อมูลในสภาพการจัดการเรียนการสอนปกติ ในขั้นปฏิบัตินี้อาจมีความยืดหยุ่นได้บ้างซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ที่ครูผู้วิจัยอาจพิจารณาได้ตามความเหมาะสม ขณะการปฏิบัติการณ์นั้นจะต้องใช้กระบวนการวิเคราะห์หรือวิจารณ์ประกอบไปด้วย รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยหรือใช้ข้อมูลอื่นๆ ประกอบเพื่อปรับปรุงตามความเหมาะสมด้วย

7) การสังเกตผลการปฏิบัติการ (Observation) เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล หรือผลที่ได้จากการปฏิบัติการวิจัย ซึ่งอาจเสนอในรูปตาราง ตารางประกอบความเรียงหรือนำเสนอในรูปของความเรียง

8) สรุปและสะท้อนผลการวิจัย (Reflection) เมื่อครูทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 7 เรียบร้อยแล้ว จะต้องทำการสรุปพิจารณาองค์ความรู้ที่ค้นพบ เพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือผลการวิจัยที่ได้จากการปฏิบัติการในขั้นตอนที่ 6 โดยการวิเคราะห์ วิเคราะห์ เพื่อสะท้อนไปสู่การปรับปรุงใหม่ หรือการทำซ้ำเพื่อยืนยันผลการวิจัย

หัวข้อและโครงร่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

เชิงวิชาการ (แบบเป็นทางการ) หัวข้อและโครงร่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

เชิงวิชาการ (แบบเป็นทางการ) ควรประกอบไปด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หัวข้อการวิจัย
2. ชื่อ-สกุล ผู้วิจัย
3. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา
5. ขอบเขตของการศึกษา ประกอบด้วย
 - ขอบเขตด้านประชากร
 - ขอบเขตด้านเนื้อหา
6. นิยามศัพท์เฉพาะ
7. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา
8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. วิธีดำเนินการศึกษาควรระบุหัวข้อต่อไปนี้
 - 9.1 ประชากร
 - 9.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
 - 9.3 วิธีการสร้างเครื่องมือ
 - 9.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 9.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้
10. ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา
11. สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการและรวบรวมข้อมูล
12. บรรณานุกรมชั่วคราว

8. ด้านโภชนาการ

การดำเนินงานโภชนาการใช้แนวทางการดำเนินงานโภชนาการ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมอนามัย ซึ่งงานโภชนาการมีอยู่ 2 ส่วน คือ การจัดอาหาร สำหรับเด็กเล็ก และการเฝ้าระวังการเจริญเติบโตของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประทานอาหาร ตามวัยที่เหมาะสมและเพียงพอ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กเป็นพื้นฐานของการมี สุขภาพที่ดี มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยส่งเสริมให้เด็กได้รับอาหาร 5 หมู่ รวมทั้งน้ำดื่ม สะอาด และสารอาหารที่จำเป็น ดังนี้

8.1 อาหารหลัก 5 หมู่

ประเทศไทยแบ่งอาหารชนิดต่างๆ ที่รับประทานเป็น 5 หมู่ เพื่อเป็นแนวทางง่ายๆ ที่ใช้แนะนำการรับประทานอาหารต่างๆ ครบ 5 หมู่ โดยอาหารในหมู่เดียวกันสามารถกินทดแทนกันได้เพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารต่างๆ ครบถ้วน และเพียงพอ เพื่อการมีโภชนาการที่ดี อาหาร 5 หมู่ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1 เนื้อสัตว์ ไข่ นม และถั่วเมล็ดแห้ง

อาหารหมู่นี้ให้สารอาหารโปรตีนส่วนใหญ่ รวมทั้งวิตามินและแร่ธาตุ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสร้างเซลล์กล้ามเนื้อ เนื้อเยื่อ กระดูก ภูมิคุ้มกันโรค ฮอริโมน เอนไซม์ และใช้เป็นแหล่งพลังงานของร่างกาย เมื่อร่างกายได้รับสารอาหารคาร์โบไฮเดรตและไขมันในร่างกายไม่เพียงพอ

หมู่ที่ 2 ข้าว แป้ง เผือก มัน และน้ำตาล

อาหารหมู่นี้ให้สารอาหารคาร์โบไฮเดรตเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่หลักในการให้พลังงานแก่ร่างกาย เช่น ทำให้เดินไปไหนมาไหนได้ ทำงานได้ ถ้ารับประทานอาหารพวกนี้มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกาย สารอาหารคาร์โบไฮเดรตก็จะถูกเปลี่ยนไปอยู่ในรูปไขมันสะสมในร่างกาย

หมู่ที่ 3 ผักต่างๆ เช่น ผักบุ้ง ตำลึง คื่นช่าย ฟักทอง

ถั่วงอก ฯลฯ

อาหารหมู่นี้ จะให้วิตามินและเกลือแร่แก่ร่างกาย ช่วยเสริมสร้างทำให้ร่างกายแข็งแรงมีแรงต้านทานเชื้อโรคและช่วยให้อวัยวะต่างๆ ทำงานได้อย่างเป็นปกติ นอกจากนี้ อาหารหมู่นี้จะมีกากอาหารที่ถูกขับถ่ายออกมาเป็น อุจจาระ ทำให้ลำไส้ทำงานเป็นปกติ

หมู่ที่ 4 ผลไม้ต่างๆ เช่น กล้วย ส้ม มะละกอ ส้ม

มังคุด ลำไย เป็นต้น ผักและผลไม้ เป็นแหล่งของสารอาหารจำพวกวิตามินและแร่ธาตุ เช่น วิตามินบี 2 วิตามินบี 6 กรดโฟลิก วิตามินซี วิตามินเอ โปแตสเซียม แมกนีเซียม ทองแดง และแคลเซียม มีหน้าที่หลักในการช่วยให้อวัยวะต่างๆ ในร่างกายทำงานได้ตามปกติ และชะลอความเสื่อมของร่างกาย นอกจากนี้ผักและผลไม้ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยใยอาหาร และพฤกษเคมี ช่วยป้องกันโรคมะเร็งบางชนิดได้

หมู่ที่ 5 ไขมันต่างๆ เช่น ไขมันจาสัตว์และไขมันจากพืช ไขมันและน้ำมัน จะให้สารอาหารประเภทไขมันมาก จะให้พลังงานแก่ร่างกาย ทำให้ร่างกายเจริญเติบโตร่างกายจะสะสมพลังงานที่ได้ไว้ใต้ผิวหนังตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น บริเวณสะโพก ต้นขา เป็นต้น ไขมันที่สะสมไว้เหล่านี้จะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายและให้พลังงานที่สะสมไว้ ใช้ในเวลาที่เป็นระยะยาว อาหารที่สำคัญ ได้แก่

- ไขมันจาสัตว์ เช่น น้ำมันหมู รวมทั้งไขมัน

ที่แทรกอยู่ในเนื้อสัตว์ต่างๆ ด้วย

- ไขมันที่ได้จากพืช เช่น กะทิ น้ำมันรำ

น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันปาล์ม

8.2 เด็กปฐมวัยควรได้ดื่มน้ำสะอาดให้เพียงพอทุก 45 นาที เพื่อให้สมองสามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ

8.3 การปรุงอาหารต้องใช้เครื่องปรุงที่มีส่วนประกอบของไอโอดีนด้วยทุกครั้ง เช่น เกลือไอโอดีน น้ำปลาไอโอดีน

8.4 ใน 1 สัปดาห์ควรจัดอาหารให้มีธาตุเหล็กประมาณ 1-2 มื้อ

8.5 สารอาหารที่จำเป็นสำหรับเด็ก

สารอาหารที่เด็กต้องการ คือ คาร์โบไฮเดรตและไขมัน ซึ่งเป็นสารอาหารที่ให้พลังงานและโปรตีนเป็นสารอาหารที่ช่วยในการเจริญเติบโตและเสริมสร้างเนื้อเยื่อ เราจะได้โปรตีนจากเนื้อสัตว์ต่างๆ ไข่ นม และถั่วเมล็ดแห้ง เด็กเล็กต้องการพลังงานและสารอาหารต่อน้ำหนักตัวมากกว่าผู้ใหญ่ หากได้รับพลังงานไม่เพียงพอร่างกายจะนำโปรตีนไปใช้เป็นพลังงานทำให้โปรตีนไม่ถูกนำไปใช้ในเรื่องการเจริญเติบโต ทำให้เด็กเตี้ย แคระแกร็น และอาหารสำหรับเด็กควรมีไขมันเป็นส่วนประกอบในปริมาณที่พอเหมาะเพื่อให้ได้รับกรดไขมันที่จำเป็น นอกจากนั้นยังมีสารอาหารอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ได้แก่

1) แคลเซียม เป็นแร่ธาตุที่สำคัญที่ช่วยในการสร้างกระดูกและฟันให้แข็งแรงและยังมีหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการทำงานของระบบประสาท กล้ามเนื้อ รวมทั้งกล้ามเนื้อหัวใจ การแข็งตัวของเลือดเมื่อมีบาดแผล วัยเด็กเป็นวัยที่ต้องการแคลเซียมมาก เนื่องจากมีภาวะสร้างกระดูกมาก ช่วยให้มีการสะสมแคลเซียม

ในกระดุกมากขึ้น แหล่งอาหารที่มีแคลเซียมมาก ได้แก่ นม เนยแข็ง ปลาเล็ก ปลาน้อย ปลากระป๋อง กุ้งฝอย เต้าหู้ ผักใบเขียว

2) ไอโอดีน เป็นแร่ธาตุที่สำคัญ เพราะถ้ามีการขาด ในหญิงตั้งครรภ์จะทำให้เด็กที่เกิดมามีสติปัญญาด้อย โดยอาหารที่เป็นแหล่งไอโอดีน ได้แก่ อาหารทะเล คือ ปลา ปู กุ้ง หอย ปลาหมึก และเกลือเสริมไอโอดีน โดยใช้ในการปรุงอาหาร

3) วิตามินเอ มีหน้าที่ในการเสริมสร้างเนื้อเยื่อและระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย แหล่งอาหารของวิตามินเอ ได้แก่ ตับ ผักใบเขียว และผักที่มีสีเหลือง เช่น ผักบุ้ง ตำลึง ฟักทอง แครอท ส่วนในผลไม้ได้แก่ มะละกอสุก มะม่วงสุก นอกจากนี้สารอาหารต่างๆ ที่จำเป็นตามข้างต้นแล้ว ยังได้รับสารอาหารอื่นๆ เช่น วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 วิตามินบี 6 วิตามินบี 12 กรดโฟเลต รวมทั้งแร่ธาตุ ฟอสฟอรัส โซเดียม โปแตสเซียม สังกะสี

8.6 การติดตามผลการดำเนินงานโภชนาการ

หลังการให้คำแนะนำกับพ่อแม่/ผู้ปกครองเด็ก

และดำเนินการส่งเสริมภาวะโภชนาการหรือแก้ไขปัญหาลแล้ว จะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานนั้น เพื่อดูว่าวิธีการส่งเสริมภาวะโภชนาการหรือแก้ไขปัญหาลแล้ว จะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานนั้น เพื่อดูว่าวิธีการส่งเสริมภาวะโภชนาการหรือแก้ไขปัญหาลนั้นได้ผลเป็นอย่างไร

1) ในกรณีที่เด็กมีการเจริญเติบโตดี ติดตามโดยชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงตามปกติ

2) ในกรณีที่เด็กอยู่ในระดับเสี่ยง ต่อการขาดอาหาร น้ำหนักค่อนข้างน้อย ค่อนข้างเตี้ย ขอนข้างพอม หรือเสี่ยงต่อภาวะอ้วน (ท้วม) และเด็กที่ขาดอาหาร (น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ เตี้ยหรือพอม) หรือภาวะอ้วน (เริ่มอ้วนหรืออ้วน) ให้ติดตามโดยชั่งน้ำหนักทุกเดือน และวัดส่วนสูงทุก 3 เดือน เมื่อชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูงแล้ว นำน้ำหนักส่วนสูงมาจุดลงในกราฟฯ ทั้ง 3 ตัวชี้วัด เพื่อดูว่า

- เด็กมีแนวโน้มการเจริญเติบโตเป็นอย่างไร
- ภาวะโภชนาการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

เด็กอาจมีภาวะโภชนาการเหมือนเดิม แต่เส้นการเจริญเติบโตของเด็กเปลี่ยนแปลง ให้ดูด้วยว่าเปลี่ยนไปในทิศทางดีขึ้น เท่าเดิม หรือแย่ลง (รายละเอียดดูในหัวข้อแปลผลและแจ้งผล) ในกรณีที่เส้นการเจริญเติบโตของเด็กเปลี่ยนแปลงดีขึ้น แสดงว่าการกินอาหารดีแล้ว หรือวิธีการแก้ไขปัญหานั้นดีแล้ว ให้ทำต่อไป

ในกรณีที่เส้นการเจริญเติบโตของเด็กไม่เปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางแย่ลง แสดงว่าการกินอาหารของเด็กยังไม่เพียงพอ หรือวิธีการแก้ไขนั้น ยังไม่ดีต้องปรับเปลี่ยน วิธีการแก้ไขใหม่

9. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ/

โครงการที่ส่งเสริมผู้เรียน)

9.1 กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก วันปีใหม่ วันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ

9.2 โครงการต่างๆ ที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดแนวการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผักกักขะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

10. ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้โดยใช้มาตรฐานการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีมาตรฐาน และมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชน

การประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในหมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแลให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ปัจจุบันการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และนับเป็นหนึ่งในกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการเพื่อนำ OE44 การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่เผชิญอยู่และให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งกล่าวในบริบทของโรงเรียน ก็คือการวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน การหาข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่รวมทั้งการใช้ความเข้าใจและมโนทัศน์ของตนเองมากกว่าของผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549, หน้า 15) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเองเพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเองและการใช้วิจารณ์ญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

Johnson, C.S. and Kromann-Kelly (1995, อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2551, หน้า 17) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึงการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และตีความหมายโดยมีแผนงานกำหนดและแลกเปลี่ยนผลกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการต้องตอบคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ (1) คำถามที่ต้องการศึกษา คืออะไร (2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง (3) ข้อมูลที่ต้องจัดเก็บคืออะไร (4) จะวิเคราะห์ ข้อมูลอย่างไร และ (5) จะแปลความหมายนั้นว่าอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้ เวลาวางแผน และในทุกขั้นตอนต้องอภิปรายกับเพื่อนร่วมงาน

Dick, B. (2000, อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2551, หน้า 19) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ ประกอบด้วยวิธียุทธศาสตร์การวิจัยที่ทำให้เกิดผลของการปฏิบัติ และ ผลของการวิจัย ในเวลาเดียวกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่เป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วย ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นข้อความที่เป็น ภาษามากกว่าตัวเลข นอกจากนี้ยังมีการสะท้อนผลซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นกระบวนการ และผลลัพธ์ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ Dick มีความเห็นว่าการวิจัยปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มีการสร้างสมมติฐานการวิจัยจากข้อมูลที่รวบรวมได้ระหว่างการทำวิจัย และสามารถใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยนำร่อง การนำไปใช้เป็นเครื่องมือวินิจฉัยจุดบกพร่องต่างๆ หรือใช้เพื่อการประเมินผล อย่างไรก็ตาม Dick เห็นว่าการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องมีตลอดการวิจัย อาจให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมเพียงแค่ผู้ให้ ข้อมูล ลักษณะสำคัญ

Kemmis and McTaggart (2000 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2551, หน้า 286) ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการสืบเสาะค้นหา ความจริงแบบสะท้อนกลับความคิดไปมาด้วยตนเอง ที่กระทำภายใต้การระบับผิดชอบ ของบุคคลผู้มีส่วนร่วมที่อยู่ในหน่วยงานหรือสถานที่ต่างๆ ทางสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อปรับปรุงเหตุผลและความถูกต้องของการปฏิบัติงาน ตลอดจนสถานการณ์ที่แวดล้อม การปฏิบัติงานต่างๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2553, หน้า 180) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัย ปฏิบัติการ (Action Research) ว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน

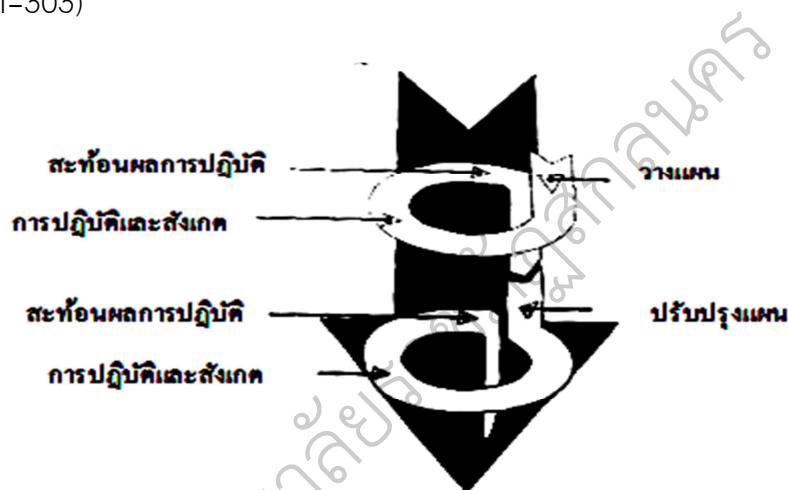
จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีต่อความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สามารถสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และตีความหมายอย่างมีระบบ และยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะ ถึงการปฏิบัติงานเพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ ของผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนกลยุทธ์ 2) การปฏิบัติ (นำแผนไปปฏิบัติ) 3) การสังเกต (โดยมีการประเมินตนเอง) และ 4) การสะท้อนผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงาน ผลที่ได้นำไปปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ กระบวนการศึกษาค้นคว้าของครูผู้สอนในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในชั้นเรียน เพื่อแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริงและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในลักษณะของบันไดเวียน ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้จะใช้วิจารณ์ญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart (Kemmis and Mc Taggart, 1988, pp. 11-15 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 301-303) ซึ่งกำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งเป็นแนวคิดโดยเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพการปฏิบัติงาน เพื่อกำหนดปัญหาหรือจุดพัฒนา วางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงพัฒนางานมือปฏิบัติ แล้วส่งสะท้อนผลปฏิบัติการปฏิบัติเพื่อเริ่มต้นวงจรใหม่ต่อไป ซึ่งแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

วงจรการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1988) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ (ก) การวางแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสภาพที่พึงประสงค์ (Planning) (ข) การลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action) (ค) การสังเกตการณ์ (Observation) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผน และ (ง) การสะท้อนกลับ (Reflection) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (re-planning) และดำเนินการเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหลักของการทำวิจัยที่หมุน

เคลื่อนตามวัฏจักรหรือวงจรกระบวนการวิจัยในสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการวิจัยออกจากกิจกรรมการแก้ไขปัญหา/พัฒนางานที่กระทำในสถานที่ทำงาน ออกจากกัน โดยมีนักวิจัยและผู้เข้าร่วมในการวิจัยรวมพลังกันปฏิบัติงานวิจัย สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละ

ขั้นตอนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis and McTaggart (1988) มีดังนี้ (Kemmis and McTaggart, 1988, p. 11 อ้างถึงใน องอาจ นัยวัฒน์, 2551, หน้า 301-303)

ภาพประกอบ 3 แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart
ที่มา : Kemmis and McTaggart (1988, p. 11)

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จในการแก้ปัญหา รวมทั้งสภาวะการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรืออยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติ

การจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหานั้นได้ในระดับหนึ่งเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสภาวะการณั้

2. การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่ กำหนดไว้อย่างระมัดระวังและ ควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือ แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสภาวะการณั้เวลานั้ได้ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการ ที่ดีต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนทดลองหรือแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ดังกล่าวมาแล้ว การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินการไปอย่างเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยเงื่อนไขในขณะนั้น แล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการ ตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้น ก็เป็นเพียง สมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้อง กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ในเวลานั้ก็ได้

3. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน ด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตาม แผนที่วางไว้ และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างลงมือปฏิบัติการตามแผนว่ามี สภาพลักษณะเป็นอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้า อย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด) หรือกว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็น แนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ และ จะต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของ สรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลาย แง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้นนักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความไว (sensitivity) กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ทั้งที่อาจเกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้นตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทาง การสังเกตการณ์

4. การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการทวนระลึกถึงการกระทำ ตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและ ผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและ

ปัจจัยขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัยภายใต้การยึดมั่นต่อเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลัก การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การรื้อถอน (deconstruction) แนวคิด ความเชื่อและการปฏิบัติงานอย่างเดิมไปสู่การฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเก็ลยวต่อไป

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่มีกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ปัญหานั้นโดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) โดยมีการปฏิบัติการดำเนินงานที่ต่อเนื่องไปจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขได้จริง หรือพัฒนาสภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลพังขว้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลระดับกลาง แบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ สำนักงานปลัด ส่วนการคลัง ส่วนโยธา ส่วนสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ วิจัยและพัฒนาหลักสูตร การแนะแนว การวัดผล ประเมินผล การพัฒนาตำราเรียน การวางแผนการศึกษา ของมาตรฐานสถานศึกษา การจัดบริการส่งเสริมการศึกษา การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษา ส่งเสริมการวิจัย การวางโครงการสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล สถิติการศึกษา เพื่อนำไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย แผนงาน และแนวทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษา การเผยแพร่การศึกษาและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง แบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 4 งาน คือ

1. งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- งานส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- งานประสานและสนับสนุนโรงเรียนประถมและมัธยม
- งานส่งเสริมและสนับสนุนศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น
- งานส่งเสริมและสนับสนุนกิจการศาสนา
- งานส่งเสริมและสนับสนุนกิจการเด็กและเยาวชน
- งานห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และเครือข่ายทางการศึกษา
- งานส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
- งานเทคโนโลยีทางการศึกษา

2. งานส่งเสริมการท่องเที่ยว

- งานสำรวจแหล่งท่องเที่ยว
- งานส่งเสริมและสนับสนุนกิจการท่องเที่ยว
- งานปรับปรุงบูรณะและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- งานบริการที่พักชั่วคราวสำหรับนักท่องเที่ยว
- งานจัดตั้งและให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
- งานจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือและบริการนักท่องเที่ยว

3. งานกีฬาและนันทนาการ

- งานส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการกีฬา
- งานดูแล และบำรุงรักษาสนามกีฬาและศูนย์กีฬาประจำตำบล

และประจำหมู่บ้าน

- งานบริหารโครงการฝึกสอน ฝึกซ้อม และการแข่งขันกีฬาระดับ

หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด

- งานควบคุมและให้บริการอุปกรณ์กีฬา
- งานศูนย์เยาวชนประจำตำบล และหมู่บ้าน
- งานจัดหาและดูแลรักษาวัสดุ อุปกรณ์กีฬา

4. งานบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

- งานบริหารบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- งานบริหารงบประมาณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- งานวางแผนพัฒนาการศึกษา

- เก็บวิเคราะห์ข้อมูล สถิติทางการศึกษา และทดลองวิจัยทางการศึกษา
- เผยแพร่แนะแนวการศึกษา เกี่ยวกับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
- ส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษาและวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน
- กำกับและควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา
- วางแผนกำหนดแนวทางปฏิบัติ วิจัย สังกการ ประสานงาน และตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
- ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนเด็ก การอบรมเลี้ยงดู จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย

ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลพังขว้าง มีทั้งหมด 5 ศูนย์ โดยเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนจากกรมการพัฒนาชุมชน จำนวน 3 ศูนย์ และจัดตั้งขึ้นเอง จำนวน 2 ศูนย์ ในปีการศึกษา 2555 มีครูผู้ดูแลเด็ก 13 คน จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย อายุระหว่าง 2-5 ปี ได้แก่

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านพังขว้างเหนือ หมู่ที่ 2 บ้านพังขว้างเหนือ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดงชุมข้าว หมู่ที่ 3 บ้านดงชุมข้าว ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองยาง หมู่ที่ 5 บ้านหนองยาง ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 บ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านพังขว้างกลาง หมู่ที่ 12 บ้านพังขว้างกลาง ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ทั้ง 5 แห่ง พบว่าผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษาปฐมวัย มีเพียงบางส่วนที่ยังไม่จบการศึกษา จากการประชุมครูผู้ดูแลเด็กพบว่าครูยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งผู้ดูแลเด็กทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงมีความสนใจและสมัครใจต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในด้านการบริหารงานวิชาการ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจริงได้ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้ดูแลเด็กเพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ณัชชา ศรีวิชัยรัตน์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านสื่อการเรียนการสอน มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินพัฒนาการมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้ 1. ปัญหาการประเมินผลหลักสูตรเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครู รูปแบบการแก้ปัญหา

1.1 ประชุมชี้แจงครู 1.2 วิเคราะห์ผลการประเมินหลักสูตร 1.3 ปรับปรุงแก้ไขการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 1.4 ปรับปรุงพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 1.5 ประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร 2. ปัญหาการวิจัย พัฒนาการใช้สื่อ และการปรับปรุง

นำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ รูปแบบการแก้ปัญหา 2.1 สำรวจความต้องการ 2.2 สร้างความตระหนัก 2.3 จัดสรรงบประมาณ 2.4 จัดอบรมใช้สื่อ 2.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม

อัญชลี ศรเพชร (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง การศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ ในภาพรวม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อ การเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินพัฒนาการ ด้านการนิเทศภายใน มีสภาพ การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยใน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2. ผลการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ การศึกษาปฐมวัยการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตอำเภอ เมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 2.1 สภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษา ปฐมวัยของสถานศึกษาที่มีสังกัดต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 2.2 ปัญหาการ บริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาที่มีสังกัดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน

วีระนุช พลแรงฤทธิ์ (2553, หน้า 133-134) ได้ศึกษาการพัฒนาผู้ดูแล เด็กเล็กในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหมี อำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร โดยใช้กลยุทธ์ การอบรมเชิงปฏิบัติการ จากแบบทดสอบก่อน-หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ และแบบ ประเมินแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการตามกรอบการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้แบบบูรณาการ 6 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดหัวเรื่องที่จะสอน 2) การกำหนด จุดประสงค์ 3) การกำหนดเนื้อหาย่อย 4) การวางแผนการสอน 5) การปฏิบัติการสอน และ 6) การประเมินปรับปรุงและพัฒนาการสอน ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าการอบรมเชิง ปฏิบัติการเป็นกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจเกิดทักษะในการ ปฏิบัติงานมากขึ้น เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ สำหรับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการในครั้งนี้ ได้แยกกิจกรรม ในการอบรมเชิงปฏิบัติการออกเป็น 2 กิจกรรม คือ การบรรยายจากวิทยากรให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติตามใบงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ

เกิดทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

จารุณี กุลศรีวรรณรัตน์ (2553, หน้า 132) ได้ศึกษาการพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางทรายน้อย อำเภอห้วยทับใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร พบว่า การพัฒนาผู้ดูแลเด็ก ด้วยกลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มาบรรยายให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายเป็นเวลา 2 วัน พบว่าสามารถพัฒนากลุ่มเป้าหมายทั้ง 6 คน ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยมากขึ้น สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยได้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และนับว่าเป็นกลยุทธ์ที่ยอมรับกันว่าเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อปรับปรุงคุณภาพของงานในองค์กร สำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัย และการฝึกเขียนแผนการจัดประสบการณ์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากร เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าประชุมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาทิตย์ นัตรชัยพลรัตน์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลเมืองบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและกระบวนการ/วิธีการพัฒนาบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลเมืองบ้านไผ่ พบว่าเนื่องจากภารกิจที่ได้มาของบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปอย่างมีขีดจำกัดภายใต้นโยบายของท้องถิ่น "ครอบครัวเข้มแข็ง ท้องถิ่นเข้มแข็ง" ทำให้บุคลากรไม่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการ การพัฒนาการให้ความรู้บุคลากรไม่เป็นลักษณะองค์กรรวม ขาดกระบวนการคัดสรรตัวแทนเข้าอบรม บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดแผนการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงการขาดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมภายในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากการสำรวจสภาพปัญหาการสร้างความตระหนักโดยใช้เทคนิคการระดมพลังสร้างสรรค์ (AIC) โดยมีกิจกรรมสอดแทรกในการพัฒนา คือ

การจัดการความรู้ (KM) การใช้สุนทรียสนทนา (Dialogue) สุนทรียสาธก (Appreciative Inquiry) รวมทั้งการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) 2) ผลการพัฒนาบุคลากร ผู้วิจัยมีความรู้ ความเข้าใจในการทำแผนพัฒนาโรงเรียน จัดทำระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การนิเทศแบบคลินิก การทำวิจัยในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้ร่วมวิจัยมีค่านิยมและเจตคติที่ดีทำให้เกิดการพัฒนา การสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถใช้การวัดผลประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการสอนและการนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นใน 3 ระดับ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กรโดยการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นระบบมากขึ้นเกิดการพัฒนาระบบประกันคุณภาพมีแผนพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เป็นรูปธรรมและมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

สปิริโต (Spirito, 1990, p. 3986-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูใหญ่ ในฐานะผู้บริหารทางวิชาการของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่มีผลต่อความสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน ได้ผลที่น่าสนใจอย่างหนึ่งว่าการพัฒนาบุคลากร ของครูใหญ่ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน และประสิทธิผล การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนด้วย

สโตน (Stone, 2002, p. 78-A) ได้ศึกษาบทบาทของครูผู้ดูแลเด็กในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการอ่านหาความสัมพันธ์ ของเด็กปฐมวัยอายุ 4 ปี พบว่าการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาติดตาม ปรับปรุงงานวิจัยเดิม โดยให้สารสนเทศเชิงพัฒนาเกี่ยวกับโอกาสการรู้หนังสือที่สัมพันธ์กับการอ่าน ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กได้จัดหนังสือที่หลากหลายเนื้อหาไว้สำหรับการฝึกอ่านของเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนเด็กปฐมวัยอายุ 4 ปีจากศูนย์ดูแลเด็ก 10 ศูนย์ โดยหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รายการหนังสือ แบบสอบถาม และแบบสังเกต ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมการอ่านที่มีความหลากหลายมากขึ้นแปรผันไปตามสภาพห้องเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมการอ่านและการเขียนในแผนการสอน ไม่มีชั่วโมงการอ่านหนังสือนิทานหนังสือในห้องเรียนสำหรับฝึกอ่านมีคุณภาพทางวรรณคดีน้อย มีข้อจำกัดการเปลี่ยนหมุนเวียนหนังสือสำหรับฝึกอ่านใหม่ๆ ในห้องเรียน และการเลือกใช้แหล่งทรัพยากร

เพนนี่ (Penny, 2003, p. 3101-A) ได้ศึกษาและสนทนาระหว่างนักเรียนกับครูผู้ประสานงานและผู้นิเทศครู เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นทีมขั้นต้น โดยใช้การสังเกตการณ์ บันทึกวีดีโอตั้งวงสนทนาและการวางแผน บันทึกการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างจากการศึกษาพบว่า ครั้งแรกมีโอกาสนักศึกษากลุ่มตัวอย่างตั้งวงสนทนาจะลดลงเรื่อยๆ เมื่อครูนักศึกษาฝึกสอนมีประสบการณ์มากขึ้นแนวการสนทนาคือการเตรียมแนวการสอน การแสวงหาความคิดเห็นในฐานะครู สรุปว่า วงสนทนาระหว่างครูที่มีหน้าที่แตกต่างกัน เป็นแหล่งพัฒนาวิชาชีพครูที่มีคุณค่า

เล ทานห์ บินห์ (Le Thanh Binh, 2007, Abstract) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในเมือง มีทอ (My Tho) จังหวัดเตียนยาง (Tien Giang) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ผลการวิจัยพบว่า 1. แสดงให้เห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอน ได้รับผลและการวิเคราะห์ข้อจำกัดของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบัน 2. นำเสนอมาตรการที่จะนำไปใช้กับการบริหารจัดการการเรียนการสอน และปรับปรุงการบริหารจัดการการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในเมือง มีทอ (My Tho) จังหวัดเตียนยาง (Tien Giang) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

มาเรีย (Maria, 2006, unpagged) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษามาตรการด้านความปลอดภัยและแนวทางการป้องกันในเด็กระดับปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า นอกจากการจัดสาระการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยแล้ว ความปลอดภัยก็ไม่อาจมองข้าม ซึ่งความปลอดภัยดังกล่าวมิได้หมายถึงอุบัติเหตุทั่วไปเท่านั้นแต่ยังหมายถึงความมั่นคงต่อจิตใจอีกด้วย โดยเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องรอบตัวเด็กผู้เชี่ยวชาญได้ให้แนวคิดไว้ว่าควรมีการออกแบบการสอนที่ปลอดภัย เมื่อเด็กมีปัญหาควรมีการรักษาอย่างเป็นระบบและควรมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการวางแผนการจัดหลักสูตรความปลอดภัยในสถานศึกษาด้วย

มุลลินส์ (Mullins, 1999, p. 2431) ได้ทำการศึกษา ผลกระทบที่มีต่อครูและนักเรียนจากการไปศึกษานอกสถานที่โดยใช้พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่า การไปศึกษานอกสถานที่โดยใช้พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติ ทำให้ครูและนักเรียนมีชีวิตใหม่ และเกิดแรงจูงใจสำหรับอุปสรรคของการจัดการศึกษานอกสถานที่ คือ ครูผู้สอนจะปิดตัวเอง เพราะกลัวการพานักเรียนไปนอกสถานที่ และเขาเชื่อว่างานวิจัยนี้จะเป็นแบบอย่างของการจัดการศึกษา นอกสถานที่โดยใช้พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติต่อไป

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการพัฒนา ศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานวิชาการ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้ และการนิเทศเพื่อให้ คำปรึกษา แนะนำอย่างใกล้ชิดแก่ครูผู้ดูแลเด็ก จะช่วยทำให้ครูผู้ดูแลเด็กสามารถพัฒนา การดำเนินงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุ ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการ การพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็ก โดยใช้แนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายใน และการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching Technique) โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart (Kemmis and Mc Taggart, 1988, pp. 11-15 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 301-303) ซึ่งกำหนดขั้นตอนการวิจัย ไว้ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) ดำเนินการอย่างน้อย 1 วงจร เพื่อให้ ครูผู้ดูแลเด็กสามารถบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการบริหารงานวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 10 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดประสบการณ์/การจัดกิจกรรมประจำวัน
3. ด้านการเขียนแผนการจัดประสบการณ์
4. ด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้
5. ด้านการวัดผลและประเมินผล
6. ด้านการนิเทศการศึกษา
7. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
8. ด้านโภชนาการ
9. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ/โครงการ
ที่ส่งเสริมผู้เรียน
10. ด้านการประเมินคุณภาพภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก